

**Litterae Societatis Iesv E Regno Sinarvm Annorum MDCX.
& XI. Ad R. P. Clavdivm Aquauiuam eiusd. Societatis
Præpositum Generalem**

Trigault, Nicolas

Avgvstae Vindelicorvm, 1615

Litteræ annuæ societatis Iesu è Regno Sinarum ad R. P. N. Claudium
Aquauiuam eiusdem Societatis Præpositum generalem Anni 1610.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68733)

Litteræ annuæ socie-
tatis Iesu è Regno Sinarum ad

R. P. N. Claudium Aquavivam eius-
dem Societatis Præpositum
generalem Anni

1610.

 Vas in hoc vastissimo Sinarum
Imperio, vel ut ipsi appellant, or-
be terrarum, societas nostra fixit
sedes, tanto inter se distant inter-
uallo, ut vnius anni res gestæ non facile pos-
sint in vnum compilari: hinc sæpe factum est
annis superioribus, ut si non omnino desidera-
rentur, saltem mutilæ dissolutæque in Europam
navigarent, dum singula domicilia res apud se
præclare gestas, non ad vnum aliquem scripto-
rem, qui vnum è singulis membris litterari-
um corpus efformaret; sed ad P. V. singulatim
destinarent. Huic malo ut obuiam iretur, nihil
aptius visum est, quàm annuas litteras post an-
num scribere; sic enim futurum erat, ut serò
A licet,

licet, sed tamen aliquando peruenirent. Huius moræ tarditatem nemo mirabitur, qui scierit vnam esse Indicis nauibus è Macaënsi Sinarum portum, Ianuario ferè mense, nauigandi tempestatem, quæ si elapsa fuerit, non nisi cum anno redeunte reuertitur: sed neque hoc semper satis est ad litteras nostras ex vltimis terrarum oris transmittendas: nam ecce tibi anno 1613. ante triennium gesta transmittimus. Nam ego in itinere hoc meo Romano litteras anni 1610. hærentes adhuc in India, Aprili mense anni præsentis reperi. Et verò quoniam auctoritate P. V. latino sermone scriptas anni 1611. mecum deferebam, faciendum omnino putaui, vt illas latinitate donatas, his adiungerem, Lusitana exemplaria Indiæ ac Lusitaniæ relinquens: quò sic & harum rerum cupidis citius fieret satis; & interpretes, locorum negotiorumque ignari, periculo errandi liberarentur.

De politico Sinensis imperij statu.

Exemplum ab Iaponicis annalibus mutuatus, prius quam ad singula domicilia descendam; de politico, deque societatis, ac denique de rei Christianæ in vniuersum statu pauca præfabor. Et quoniam biennij huius ferè fuit harum rerum idem status, hæc tria vtrisque annalibus communia esse moneo. Cætera, quæ de singulis

gulis domicilijs dicturus sum, quo quæq; anno contigerunt, referentur. Quas perturbationes ac rerū vices bellici tumultus suppeditant annalibus, eas mutua pax tollit, potissimū si fuerit diurna. Idin hoc imperio licet vastissimo, si vspiciā alibi toto terrarum orbe, videre licet. nam Provinciae vel potius Regna decem & quinque sic ab vno gubernantur, vt bene compositi corporis membra vnus animæ velut nutu vegetantur. Id omnes etiam ipsi Sinæ solent admirari, acceptumque referre litterarijs suis exercitationibus; quibus insudant, quotquot animis ad alta aspirant, tutius summa quæque adepturi, quam varijs rebellantium euentibus; potissimum cum nulli, ne infimo cuique, clausus sit aditus ad maxima; ac nulla prope sit dignitas, nisi quam sibi quisque fecerit; & si qua ab Regio sanguine nobilitas est, ea nihil publici muneris attingit, sed totam in annuo prouentu, qui etiam in magistratuum manibus est, conseruat maiestatem: hinc fit vt Regius sanguis ab omni publico munere semotus, nihil possit; & cæterorum animus suis studijs occupatus, eorumque studiorum sperato præmio lactatus, nihil vltra velit. Qui nunc & ab annis quadraginta regnat insigni est prudentia, sed tanti Principis virtus ijs sædatur vitijs, quæ à veri cultus experte decet expectare. Regni hæredem longe aliter tractat, quam vel eius dignitas, vel pater-

nus amor postulat: nam cum superioribus annis alium ætate secundum inaugurari totis viribus conatus sit, gratiosorem illum, & gratiosioris Reginae filium, idque non impetrarit, obsistente Regno vniuerso (cuius magistratus omnes, qui tum in aula complurimi versabantur, depositis & ad palatii parietes appensis dignitatum insignibus, sese abdicabant) alieniore semper in eum animo fuit, quem vellet nollet regni hæredem nominarat. Itaque cum nuper Principis Parens ex ea ægritudine, quæ mortem ei attulit, decumberet; vix à Patre filius, vt morituræ parentis extremum spiritum exciperet, impetrauit; sed tamen vt sine arbitris eam visceret; extorqueri non potuit; nam Eunuchi duo adiuncti sunt, dictorum omnium testes quæ ad Regem referrentur. Parens filium solata, dixisse fertur, bono animo esset, inopiamque fortiter ferret (vix enim ei necessaria ab Rege suppeditantur, & cæterorum nemo Regis metu id audet) nondum in Imperio Sinenſi contigiſſe, vt Rex aut Regni hæres fame interiret. Mortuam porro Principis Matrem vetuit Rex solito luctu pompaquæ publicè honorari.

Rex Idola non colit, sed vel nullum præter se numen nouit, vel si suorum maiorum obscura vestigia secutus, vnum cæli dominum ac supremum rerum omnium Gubernatorem non abnuitt, ita eum colit; vt minimè nosse videatur.

Eius-

Eius porro mater vetula, quó inferis propior, eó in falforum Deorum simulacra religiosior euadit. Varijs enim in locis fana extruit, aut inno-
uat, fanorum ministros alit; idque tanto sum-
ptu, vt vno in cænobio supra mille sustentet.
Quamobrem in aula (quanquam vbique de-
spicatifissimum est hominum genus) ij paulo
lautiùs habentur. Vnde vulgi dictum est: In vr-
be Regia Hó-xám (sic enim profanos suos sa-
cerdotes vulgò appellant Sinæ) in Prouincijs
Magistratus coluntur.

Non omittendum mihi videtur hoc tem-
pore crudelissimum scelus feuerissimè ab magi-
stratibus ac Rege expiatum. Sinæ ad insaniam
prope, vitæ longioris (quia æternam ignorant)
præcepta consecretantur. Hinc fit vt impostores
multi toto regno ea per fas nefasque venditent.
Ex ijs vnus, isque litterario gradu insignitus,
qualis apud nos est licentiatorum, hoc artificio
magnas opes sibi comparabat. nam vt nouum
aliquid auderet, non dubitauit è coëmptorum
puerorum sanguine, quos clam per summum
nefas maectabat, pharmaca componere. Ea res
domesticæ pellicis vnus, quas habebat quam
plurimas, indicio foras erupit. Comprehensus
est, sceleris conuictus, ac tandem à dubijs diu
magistratibus, quâ pænâ tantum scelus expia-
rent, hoc supplicio damnatus est, vt ad palum
alligati viuum corpus, resectis nouaculâ ter mil-

le carnis frustulis, laceraretur, qua in carnificina quoad fieri posset parceretur vitæ. Hæc sententia ad Regem refertur, vt eam ex more in re tam insolenti comprobaret. Is rescripsit eam pænam sibi etiam imparem tanto crimini videri; sed quia maiorem nullam inueniret, sibi arripere. Itaque nocens innocentium sanguinem suo tamdiu luit, quamdiu toto in corpore locus aliquis vulnere patuit, in ter mille frustra discerptus. Hæc breuiter præfari visum est, ne nesciretur quo in statu res huius regni publica verifaretur. Sed nunc ad ea quæ sunt instituti nostri propria, sermonem conuertamus.

De focijs in hac expeditione Christiana vniuersim.

Hoc de quo agimus, biennio numerauit societas nostra in hac expeditione Christiana viginti, accersitis in numerum duobus, qui hoc ipso temporis cursu ad suorum laborum præmia euolarunt, de quibus suis locis. Reliqui duo deviginti constant è sacerdotibus Europæis vndecim, & septem fratribus Patrum adiutoribus; hi sunt eorum Sinarum filij qui iamdudum Christianis sacris imbuti, in Macaënsi, Portu Lusitanorum oppido degunt, iam nō religione solum, sed etiam cultu ac educatione magis Europæi prope, quam Sina. Hi omnes in quinque,
domici-

domicilia distributi (quanquam priore huius biennij anno erant quatuor dumtaxat) modicum fermentum, ingentem massam condire pergunt, & ut laboribus sufficerent, valetudine ferè vfi sunt prosperâ. Verum animi vires non parum promouit Iubileum S. D. N. Papæ Pauli v. quod licet serò, tandem tamen ad nos aliquando peruenit, speratosque, ut speramus, fecit fructus; maximè cum in Superioris visitatione incidere, qui sedes nostrorū omnes (quoniam è Xauceana sede, quæ prima nostros ingredientes excipit, in aulam Pequinensem, sedium nostrarum remotissimam, sese conferebat) ex itinere visitauit. Id ut fuit nouum, ita gratum atque fructuosum. Cum enim bonæ memoriæ P. Mattheus Ricius (de cuius fælici transitu mox dicemus) necessariò in aula resideret, omnibusque idem præesset, mutuo ferè litterarum commercio omnia gerebantur; nisi si quando extraordinem visitatio institueretur. Cum itaque P. Nicolaus Longobardus, qui Xauceana sedem iam multos annos in magna temporum varietate præfuerat, in demortui locum successus esset, auditâ Patris morte substitit, dum speratum ab socijs Macaënsibus de more subsidium exciperet, quod etsi fuit spe minus, & nostrorum paucitati rei que familiaris inopiæ tam impar, ut sustentari omnino hæc expeditio non posse videretur; tamen ut discamus è diuina manu pendere

dere, non solum viximus, & antiquum tenuimus, verum etiam animus fuit, ad templum perelegans in Nanquinenſi Regia meditandum, & intra eundem annum perficiendum. Aucti etiam ſumus ſede noua in habitatiſſimo vt fertur totius Imperij Sinenſis emporio: nihil enim difficile eſt Domino mira facere, vt cum ſacris litteris loquar, in multis vel in paucis. Sed hæc ſigillatim infra ſuis locis.

Dominus itaque meſſis in hunc agrum ſuum tres hoc tempore nouos operarios euocauit. Hi fuere, P. Felicianus à Silua Luſitanus, qui biennio ferè ante deſperatam valetudinem ad ſpem reducturus, in Macaënſe Collegium ſuperiorum authoritate conceſſerat, eaque confirmata (licet non inutilem ibi indigenis, qui è Luſitanorum conſuetudine & commercio in noſtra ſacra tranſeunt, operam daret) ad intermiſſam tamen ſtationem veteranus iam tyronum ductor redibat. Tirones verò duo fuere, P. Emanuel Dias, etiam Luſitanus, qui totos ſeprem annos in eodem Collegio Theologiam profeſſus, ita neceſſarius ibi iudicabatur, vt non niſi ad motis machinis, hanc arcem expugnari. Alter fuit P. Nicolaus Trigautius Belga qui hoc eodem anno ex India aduenerat. Hi tres cum in Xauceanam ſedem ipſo D. Thomæ totius Orientis Apoſtoli die feſto perueniſſent, excepti ſunt ſolitis ac inſolitis Patrum, qui ibi reſidebant,

bant, officijs, P. Nicolaus Longobardus domo breui compositâ & P. Gaspari Ferreiræ commendatâ, relictoque illi socio Patre Emanuele Dias cum reliquis duobus in interiora regni iter arripuit. Hoc iter paucis persequi hoc loco visum, quoniam nullius est priuati domicilij, & habet nonnulla scitu vel necessaria, vel non iniucunda.

Bene auspicato die, quo Magi stella duce solem inuenerunt, iter aggressi paucis post diebus extremam Prouinciæ Cantonienſis urbem Nan-hium nomine tenuerunt. Ibi magna facilitate transmissio ponte, non sine numine, magistratum qui viatores eo in telonio explorant, diligentiam euaserunt. Hinc iter est terestri diei vnus, medius enim est mons præruptus inter duo flumina, quæ ex eo nascuntur qui olim natura inuius, factus est arte peruius; diffissis, ut olim Alpibus ab Annibale, ita hîc rupibus, inter quas ea apparent præcipitia, quæ, licet tutis, viatoribus horrorem incutiant: Et tamen ita facile redditum est hoc iter, ut è sella gestatoria baiulorumque humeris nihil opus sit toto itinere descendere. In montis apice fanum est perelegans illi exstructum qui hoc iter aperuit. Is fuit è Cantonienſi Prouincia oriundus quidam, cum summum totius regni gereret magistratum, Colaum vocant, quod nomen antiquum regni propugnaculum sonat. In eo templo sta-

A s tua

tua illi erecta, ad eamque suffitus perpetuus, non cultu Numinis, sed beneficij memoria, constitutus est: Templi parietes & area varijs in beneficij laudem poëmaticis marmori insculptis exornatur.

Hunc morem Sinæ erga publicè bene meritos observant. Inde mox in eo ipso vertice porta est ingens Cantonienfis & Chiamsinenfis Prouinciarum limes.

De hoc monte, qui diei vnus iter habet, omitti non potest res memorabilis. Ex hac prouincia in reliquum orbem Sinicum, & vicissim, frequens est commercium. Itaque merces, quas duorum nobilissimorum fluminum ora continuo euomunt, baiulorum humeris hinc inde transmittuntur, quorum numerus supra tria millia esse perhibetur; præter iumenta, quibus etiam onera conuehuntur, hæ merces hospitiorum dominis commendatæ, tanta fide transmittuntur, ut eò tota fides Sinica, quæ reliquo regno rara est, conuolasse videatur. Transmisso monte denuò nauigare aggressi, flumen ingrediuntur, quod initio angustum ac vadosum, in eam deinde magnitudinem excrescit ut Filij maris meritò nomen inuenerit. Initio dixi vadosum, hyeme potissimum, quo tempore contra quam in Europa, maxima est siccitas. Itaque eo tempore multa nauigia scopulo & vadis illisa dissiliunt, nec vnquam ferè nauigatur sine obuijs

obuijs naufragiorum tabulis. Socios diuina bonitas non leui periculo, cum ad scopulum allisissent, liberauit, & Nan-cham, alteram nostrorum sedem, indeque Nanquinum secundo flumine cursuque deportauit. Vnde superior Pequinum cū vno socio incolumes peruenere.

Haecenus in hac nouella Ecclesia baptismi forma ijs in casibus, quibus necessitas Ecclesiae ritus, sacerdotalesq; manus non admittit, vulgò vtebantur Neophyti latina, Sinicis Characteribus expressa. Id habebat periculi non parum, nam Sinarum Characteres longè ab Europæis distant, neque enim vlla habent elementa, vt nos, quibus aliarum linguarum sonos scribendo effingant. Immo sunt apud nos tres omnino consonantes. B. D. R. quæ apud Sinas nullum omnino habent vsum, nec vllò è suis Characteribus effingi possunt. Itaque pro his sonus aliquis quam minimè remotus est reponendus. Sonum dixi nam consonantes ipsi vocalesque nostras omnino non norunt (tot enim sunt apud eos hieroglyphici characteres, quot sunt res rerumque dictiones) habent tamen sonos nostris vocalibus aut consonantibus, licet non omnibus, respondentes. Præterea nusquam duas consonantes, nulla vocali media, norunt. Immo exceptis M. & N. nulla alia consonante terminant dictionem, sed omnes in vocalem desinunt. Ex his facile videre licet non paucos, ad
paucas

paucas illas Baptismi formæ dictiones scribendas, characteres tota lingua Sinica deesse, ac necessario maximè vicinos alios sonos assumi: quod etsi non eam videbatur adferre varietatem, quæ formam irritam redderet; tamen in re tanti momenti securissimum est omnino securius. Potissimum cum longe grauius ad hæc accederet, quod illi ipsi Sinici Characteres variè varijs in locis efferuntur, & in quibusdam ita diuersi sunt soni, vt nihil commune habeant. Itaque periculum erat, ne alicubi latinam formam Sinice scriptam ipsa vix latinitas agnosceret, tanto animarum periculo. Denique vt hæc omnia nihil obstarent, peregrinos, & quos non intelligebant, sonos prope nulli fideliter memoriæ poterant commendare. Itaque in Neophytorum sæpe oculis, qui tamen rei Christianæ bene periti erant, Catechumeni formæ ignorance, sine baptismo decedebant, magno vtriusque iusti doloris sensu. Huic malo itum obuiam sublati quibusdam quæ obstare videbantur, factumque vt quam vnaquæque gens suo idiomate baptismi formam habet, ea quoque Sinensis Ecclesia non careret; qua nunc vel pueri possunt salutaribus aquis eluere morientes: quod salutare institutum annalibus dignum mihi visum est, ne nesciretur à posteris, quo potissimum tempore fuerit hoc in morem inductum.

Affero denique hic vnum, quod vt scio latinissimum

tissimum fore, ita in huius capituli finem consultò reseruavi. scilicet videri nunc nobis omnibus, nostrorum in hoc regno perpetuam stationem extra periculum esse; quam, ut speramus, nulla quantumuis aspera persecutio excutiet: nam faciliùs Sinæ nos in perpetuum conijcient carcerem, aut extremo supplicio afficient; quam adduci se sinant, ut nostros, iam intimè rerum suarum conscios, è regno eijciant: qua enim ex causa illi aduenas intra fines suos non admittunt; eadem semel ingressos retinent. Id maxime patet è multis Mahometanorum millibus, qui in celeberrimis emporijs non impunè solum degunt, sed neque à litterarijs honorum gradibus, neque à Reipublicæ muneribus excluduntur; tamen si sint aduenæ, eorumque posterij, qui ab occidente in hoc Regnum irruentes, illud sibi quondam subiecere. Lex quoque est ab Sinis lata, quæ hodieque obseruatur ea in vrbe, quæ Mahometanos ab occasu negotiatores excipit, in Xensi prouinciæ finibus (qua in vrbe Fr. noster Benedictus de Goës Lusitanus, qui ex India Cataium lustraturus venerat annis superioribus diem suum obiit) ea inquam in vrbe lex est, ut si quis aduena nouem annorum spatio illius vrbis incola fuerit, ad suos redire ne permittatur. In causa verò nostra sæpe hoc patuit, sed anno potissimum 1612. quo contigit nostros Nauceana sede pelli, non tamen ad suos, sed ad re-

ad regni interiora liberos dimitti, vt illius anni annales referent.

De rei Christianæ statu in vniuersum.

Sapientissimus naturæ auctor vt tenuibus sensim incrementis rerum omnium erexit ætates, ita in ijs quoque, quæ supra naturam Diuinus fauor euehit, facere videtur. Itaque dum huius expeditionis Christianæ initia lego, & intueor præsentia, videtur mihi non immerito huius Ecclesiæ status ad obitum vsque P. Matthæi Ricij, qui hunc fætum obstetricatus est, & tenerrimè educavit, infantia posse appellari. Ex eo iam tempore pueritiam ingredi, & sensim adollescere dici potest; vnde non abs re erit, paulisper in hoc velut duarum ætatum discrimine, non nihil cum præteritis præsentia conferendo, breuiter ostendere, quid hætenus perfectum sit, in eorum maximè gratiam, ad quos superiorum annorum litteræ, quas audio non semel deuisse, minimè peruenerunt. Id breuissimè faciam, nam hoc ipso quoque anno nauigat P. Matthæi Ricij historia, quam ille italico sermone paucis ante obitum mensibus, velut futurorum præsagus, ad hæc vsque tempora iam inde à suis initijs concinnauit. In hunc etiam locum congeram ea, quæ non sine nota omitti, nec sine fastidio possunt in singulis sedibus legi: ea solùm singulis

gulis domicilijs reseruabo, quæ cuique ita sunt propria, ut cum reliquis non sint vlla ratione communia.

Huius regni Tyranidem humani generis hostis ita inuaserat, ut planè omnes ad Christianam libertatem aditus in perpetuum obstruxisse sibi videretur. Sed quia non est consilium aduersus Dominum, ita Euangelij sui copræcones immisit, ut spe faciliorem, opinione fæliciores prouentum reddiderit. Et quidem ita sibi persuadeant omnes necesse est, fidemque ijs habeant, qui rem manu palpant, plus his 30. annis, ex quo societas in hoc regno sedem fixit, esse perfectum, quàm integro sæculo à peritis rerum æstimatoribus, solito cursu rem metientibus, sperabatur. Et rursus plus hoc postremo biennio, de quo agimus, ex quo P. Mattheus Ricius diem suum obiit, rem Sinicam è cælo procurat (quod ipse futurum longè ante prædixerat, ut infra narrabitur) quam reliquis omnibus retrò lapsis annis, ut ex his annalibus facile colligetur.

Initio Nostri Profanorum Sinensium Religiosorum habitu in Sinicum regnum ingressi, parum aut nihil annis prope viginti rem Christianam promouebant. Sed tamen nec hoc sine numine, neque enim alia vlla ad ingressum nobis via patuisset. Conceperant de Nostri initio Sinæ nugacia quædam; qualia sunt peritos esse alchi-

alchimia, habere vitæ in multos annos protrahendæ præcepta (quæ duo Sinæ ad amentiam prope consecrantur) & tamen nec hoc sine numine, neque enim alia vlla ad nos interim, dum cognosceremur, retinendos via patuisset. Demum inspirante Deo, Nostri habitum cultumque mutarunt, in litteratorum Sinensium ordinem, quantum Christiana Religio, profectio ferebat, transeuntes: Ex eo tempore omnia crescere, cæperunt. Sanè primis illis temporibus, cum P. Mattheus Riccius pro aduena sacrificulo haberetur; eaque necessario toleraret ab omnibus, quæ despicatissimum hoc hominum genus solet, è nostris fratribus vnus, qui hodieq; viuit, narrat, se, cum de hoc ipso quereretur, quasi amissa spe rei Christianæ promouendæ, iussum bono animo esse, futurum breui, vt Patres nostri cum summis illis magistratibus, quos Colaos vocant, considerent. Id tum incredibile visum est, & paradoxum; at non hoc solum ei ante obitum, sed maiora etiam post obitum contigerunt. Verum dicat aliquis, Neophytorum millia volumus, nō hos fumos, idem quoque credibile est eos velle, qui seipsos hinc vni rei tot aditis periculis tam procul à suis, apud quos coli poterant, consecrarunt. Sed velim omnino intelligant omnes, Sinensem Missionē haud paulò aliter, quam cæteras, metiendam; cuius cardo in hoc vertitur, vt à Sinis cognoscamur,

mur, nihil rerum nouarum moliri, nihil lucri spectare, solam Dei legem, eamque regni bono nihil aduersantem, venisse propagatum; hoc si semel stabiliatur, erumpet vno impetu fœtus, qui tanto labore concipitur. Itaque consultò numerum fugimus (qui tamen iam ad quinque millia paucis annis excreuit) multitudinem declinamus, populares cœtus pertimescimus, tamen si neminem reiicimus, ne tot annorum labor vno die intereat. In hoc incumbimus, vt magistratus nobis ac Deo conciliemus, futurum post hac ipsimet aiunt, vt vulgus eorum auctoritatem sequatur. Itaque rem Christianam tantum processisse credendum est, quantum auctoritatis Diuina lex, eisque præcones sibi compararint; tantum defecisse quantum indiscreto ardore numerus excreuerit.

Sed quoniam de re Christiana vniuersim agitur; operæpretium facturus mihi videor, si rationem nostram in lege Diuina explicanda paucis aperuero; nam ea fortasse multum distat ab eo, quod nonnulli arbitrantur, qui nos velut per cuniculos ac latebras in Gentilitatis arcem irrupere opinantur.

Initio igitur cum quotidiani domum ventitant hospites, ferè de rebus nostris, itinere, libris, scientijs, illatus sermo colloctionem aperit; tum quædam etiam perentibus ostenduntur, vt horologium, clauicordium sed potissimū

B

Imago

Imago Christi Seruatoris, quam nemo est ho-
spitum, qui non visat ac, licet adhuc Ethnicus,
veneretur, edoctus primum non esse hanc effi-
giem vti cætera suorum idolorum simulacra,
sed summi rerum omnium moderatoris ac cæli
Domini, à quo res omnes vt Principio atque
fonte dimanant. Eum, licet omnis figuræ corpo-
risquè sit expers, postquam tamen è cælo in ter-
ras humanam speciem indutus descendit, pingi
à nobis hac specie ac vultu solere. Inde sermo-
ne ex vno in alium protracto, planè ostenditur,
quæ ab Idolorum cultoribus coluntur simula-
cra, nihil habere Diuini; quanquam non ita sint
hebetes Sinæ, vt in simulacris sistant; sed ea De-
orum effigiem putant. Verum ostenso Deum es-
se vnum, sæpe ad id confugiunt, saltem Dei ser-
uos & amicos honore dignos, quod homines
multa docuerint cum virtute coniuncta. Sed
rursus cum audiunt, de Deo nullum verbum lo-
cutos, omnes honores, templa, ritus sibi arro-
gasse, facile dant manus. Inde ad alias eorum in-
eptias refutandas pergitur. De Pythagorica me-
tempsochosi, quam mirum in modum in hoc
regno Idolorum cultores propagarunt, de ho-
minis dominio in bruta, eaque mactandi liber-
tate, & alijs quamplurimis disputatio institui-
tur.

Cum his, qui antiqua suorum Regum, sui que
Confutij, Sinensium Philosophorum Principis,
dogmata

dogmata sectantur, alia planè initur ratio: nam ostenditur quam nostra nihil eorum placitis repugnent, Idem Numen, idem lumen, sed quoniam utrumque intra naturæ spheram illis micat, necessariò multas tenebras admixtas habere, quas Diuinus ille sol suo aduentu discussit. Hinc de incarnato Dei filio, eiusque causis, deque Originis culpa, de anima immortali, de præmio bonorum ac malorum differitur. Hæc omnia cum Ethnicis quotidie planè ac lucidè, & in omni confesso differuntur, non quidem singula cum singulis, sed quæ pro loco ac tempore videntur opportuna. Ex his sæpe fit, vt conuieti admitti in discipulos postulent; quod ritu Sinico fit in hunc modum. Ad septentrionem collocata in aulae capite sede, vultu ad meridiem verso (si quidem loci situs permittit) confidet, qui in magistrum eligitur: Discipulus ex aduerso quaterna corporis inflexione stans, & quaterna item poplitibus flexis, capite ad terram vsque demisso magistro cultum exhibet. Exinde per totam vitam in omni congressu conuiuioque Magistro ad latus affidet, licet ad maiorem postea dignitatem discipulus supra Magistrum euehatur. Hunc ritum nostri minimè admittunt, tametsi nihil omnino profani cultus habet, asserentes eum honorem Deo, cuius se discipulos esse volunt, exhibendum, nos nihil esse, nisi eius interpretes ac præcones. Id modestiæ genus Sinæ su-

spicere norunt, qui soli mihi videntur inter Ethnicos demissionem agnoscere & celebrare, faciliusque se submittunt. Rogat deinde qui dedit manus, dari sibi Christianæ doctrinæ compendium, quod perlegat ac ediscat. Sed iubentur primum attentè secū ipsi perpendere, quid agant, & alio die, re maturius agitata, redire. Sæpe hac ratione secundò ac tertio remittuntur. Demum ubi iam satis sibi constare videntur in ædem sacram deducuntur. Ibi super aram collocato doctrinæ sacræ compendio, accensisque cereis ac suffitu, quo ritu Magistrum solent, eum qui solus ac verus est Magister, venerantur; acceptoque ex ara ipsa libello, domum redeunt, Doctrinæ Christianæ capita memoriæ mandaturi. Quod cum fecerunt, ad nos reuertuntur, ac tum demum verè ac seriò mysterijs nostræ fidei omnibus imbuuntur; repetitisque his, quæ supra diximus, atque confirmatis, clarè ac dilucidè Augustissimum Redemptionis nostræ mysterium, Christique crucem ac mortem edocentur; ac nullus omnino sacris aquis eluitur; nisi prius hoc mysterium ritè ac sufficienter edoctus. Inde ad reliqua symboli Apostolici capita, orationēque Dominicam & Angelicam Salutationem ac Decalogi præcepta, tum deniq; ad Sacramenta, sed potissimum Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ transitur: quod cum semel atque iterū, ac sæpè tertio accurate perfectum est, volenti

Baptismo

Baptismo dies indicitur. Hæc ferè ratio seruatur cum Tyronibus, nomen Deo daturis. Deinceps quibus auxilijs Neophyti foueantur, breuiter commemorabo.

Maxima est Nostorum cura, ne incultus ager accepti spem seminis fallat; itaque modis omnibus adlaborant, vt Neophyti in his; quæ iam Catechumeni audierant, confirmentur; sed imprimis vt ne legis auditores tantùm & non factores inueniantur. Hoc potissimùm frequentibus domi nostræ cætibus consequuntur, quam ad rem sacrorum fastorum indiculus Sinicè quotannis renouatur (ad annuam enim renouationem cogit anni Sinensis ratio, qui lunæ periodis cursum determinat) ex eo indiculo Neophyti intelligunt, quibus diebus in ædem sacram sit sibi commeandum, quod faciunt accuratè sanè. Et hoc eo magis mirum est, quod in Re Sinensi publica nullus sit quieti destinatus dies, æque omnes labor atque cupiditas sibi vindicarunt. His in cætibus sacrosancto Missæ sacrificio interfunt, idque tanta modestia, nemo vt adesse videatur. Mihi sæpè in mentem venit, si liceret Europæis Sinicam modestiam ritusque intueri, fore vt id multis spiritualis solatij dulces lacrymas excitaret. Nam quoties sacerdos flexis poplitibus adorât, & quoties ad eos conuertitur, ipsi demisso in terram capite venerabundi, ritus nostros imitantur; & vt gens est mirè ritibus

B 3

dedita,

dedita, suspicit nostros, iisque summopere delectatur. Hinc peracto Missæ sacrificio, opportuna cohortatione ad officij sui rationem excitantur, quam pari attentione excipientes, non sine fructu in aures admittunt. Pro ratione festorum dierum non solum Christianæ fidei Mysteria illis explicantur, sed etiam ijs ritibus, quos suis Ecclesia temporibus instituit, imbuuntur. Nam & cereorum benedictio, cinerum, ramorumque distributio cum apposita explicatione perficitur; quibus non solum fouentur illorum animi, sed corpora etiam sæpe recreantur; sacrorum ramorum potissimum & aquæ lustralis usu, quibus pro pharmacis ad quotidianas ægritudines depellendas frequentibus auxilijs edocti vtuntur. Inuenerunt ipsi certum pharmaci genus sibi admodum salutare. Sacri rami particulam aquæ feruenti imponunt, eam deinde aquam, & cum ea certissimam ferè salutem epotant. Sed omitti omnino non debet hebdomadæ maioris pietas, in qua ad memoriam Redemptionis nostræ feria sexta in Parasceue sollemnis Crucifixi adoratio instituitur, tanto cum doloris sensu, vt multis lacrymas excitet. Et sanè qui hanc adorationem videt, nihil habet, quod Europæam pietatem desideret, solam multitudinem ac sacrorum ornamentorum apparatus inferiorem iudicabit. Neophyti porro nostri his incætibz ad sacramentorum frequentationem, potissimum

num pænitiæ, informantur. Itaque initio Sinenſis anni (qui in februarium ferè incidit quade re anno inſequenti plura) feſtis ſue ſolemni-
oribus, & aliàs ſæpe illud frequentant, magno
tum ſuo fructu, tum Patrum ſolatio, qui animo-
rum ſæpe puritatem & innocentiam admiran-
tur: qui verò ad Auguſtiſſimum Eucharistiæ
myſterium magno delectu admittuntur, ij iam
ſibi videntur Chriſtianæ pietatis apicem atti-
giſſe. In operibus quoque, quibus alienæ miſe-
riæ ſuccurritur, ſedulo ſe exercent, viſendis æ-
gris iuvandisque vel ſtiſe corrogata, vel oratio-
ne, quam ſæpe vel ad ægri lectulum, vel in tem-
plo noſtro ſimul plures inſtituunt: qua in re
magnum Chriſtianæ charitatis ſpecimen præſe-
ferunt, Ethnicis admirantibus hæc in regno Sini-
co, in quo nulla eſt prope charitas niſi propria,
novitatem. Sed omiſſis alijs permultis, tandem
ad ſingula domicilia deſcendamus.

Residentia Pequi- nensis.

IN hac sede tres è nostra societate Sacerdotes, fratres duo residebant primis anni mensibus. hunc numerum minuit Pater Matthæus Riccius huius missionis prope primus parens ac auctor. nam is Majo mense ad suorum laborum præmia euolauit. Ei, quoniam multa habet minimè omittenda, postremum locum reseruamus: nunc quæ huius domicilij reliqua sunt præponamus.

Ex ijs qui nouum Christi gregem auxere, primus merito numerandus est antiquus ille rerum nostrarum admirator Ligocun in Baptismo Leo appellatus. De eo multa repeterem è superioribus annalibus, nisi ex historia vniuersæ rei Christianæ, simul cum his, vt spero, lucem visura, peti possent ea, quæ desiderantur. Eum complures iam annos P. Matthæus Riccius in Ecclesiæ sagemam ita compellebat, vt quibusdam prope nimius in eo colèdo videretur. Nam tamen si erat Ligocun maximæ non authoritatis solum, sed etiam ingenij, non tantus tamen nonnullis videbatur, vt pro eo tantum iure bonus senex laboraret, eam potissimum apud Sinas
in ex.

in extrema senectute existimationem consecutus. Nam id ætatis nihil dubitauerat proximè superioribus annis in eius domum quotidie itare, mathematicam prælectionem ei præbiturus. Sed nimirum hac escâ illectum paulatim altioribus eum mysterijs imbuebat, & iam diu ipsum eò perduxerat, vt de fidei nostræ veritate nihil hæsitaret. Sed is Polygamix nexibus impeditus, sese minimè expediebat. Verùm hoc tandè anno dirupit omnia eius vincula Dominus. Regebat vnā è Prouinciæ Pequinenſis Ciuitatibus, & in aulam cum reliquis totius regni Collegis venerat ad Regem de more visitandum. quamdiu in vrbe regia consedit, frequens erat domi, nec solus; nam cum se ipse Patris discipulum vel in omni sermone vel libris etiam scriptis prædicaret, efficiebat, vti multi ad eum audiendum ventitarent, quem vir tantus tanta ambitione pro Magistro venerabatur. Intentus erat in omnem occasionem bonus Pater; sed ille nihil nunc quam aliàs, acrius ad veram animi libertatem aspirabat: & iam data discedentibus Magistratibus dies appetebat. quo tempore nihil dubium est, acrioribus precibus amici salutem esse à Domino impetratam, qui noluit tot frustra labores vnus causa exantlatos. Nam cum abitum pararet, stetit eum Dominus graui ægritudine comprehensum: Eam ægritudinem sentit Pater à Deo ad animi salutem immissam;

B s

Itaque

Itaque sibi minimè defuit, nam dies noctesque decumbenti aderat, & totus auctor erat, vti ne hoc momentum ad salutem comparandam negligeret, ea, quæ nolle vellet esset dimissurus, volens sperneret ad gloriam quæ offerebatur consequendam. Non multis machinis opus fuit in hoc metu: nam cum eum ad hoc adduxisset ægritudo, vt nihil dubitaret se ex ea moriturum, manus dedit, Polygamia obicem sustulit, sacris aquis elutus est. Tunc ad res suas disponendas animum contulit, Patremque rogauit, vti sui funeris curam in se susciperet, quod apud Sinas vbi propinqui desunt summo amicorum demandari solet. Centum aureos seponi iussit, eosque coram effigie Christi Domini ac Seruatoris Patri in manus dedit, ad Templi, quod tunc meditabatur, sacellum concinnandum. His peractis, cum nouus Christi miles nihil prope de vita cogitaret, ægritudinis vi sensim se remittente, in spem vitæ reuocatur: nimirum Dominus hac eum sibi arte adiunxerat, ab eoque obsequia imposterum plura repetebat; quæ ille fidem suam cumulatè exoluens, egregiè præstitit, ac etiamnum præstat, quam in rem hos ipsos anni insequentis annales appello. Filios suos, quos in aula habebat duos, & alium propinquum, litteratos omnes, non ita pridem Patri tradiderat eluendos. Et hic fuit postremus Patris Matthæi Ricij partus in non sterili senectute.

Sed

Sed non fuit hic vnus huius anni fatus. præter alios nonnullos, litteratorum gradibus insignitos, (quales fuere pleriq; , qui in hac sede Christum agnouerunt) nobilis fuit baptismus filij non ignobilis Magistratus; is non solum conscio sed etiam inspectante parente perfectus est, qui sanctissimis illis ritibus ita captus est, vt ex Ethnico in Catechumenum repente euaserit. pridie quam filius sacris aquis elueretur, præmiserat in Templum nostrum satellitium suum, & curiam prope vniuersam, deferendis floribus, cereis, odoribus in ædis apparatus, magno Patrum solatio, dum viderent Neophytorum baptismos ab Ethnicis parentibus tanto sensu cohonestari, quæ res nobis quotidie plurimorum animos aperit; quibus ad fidei nostræ sanctitatem complectendam lucis iam Diuinæ satis est, virium sua culpa nondum satis.

Excurrit alter è fratribus nostris ad Neophytos vrbis Paotimsu itinere tridui excolendos, ab indigentia sacerdotis nostri factum vt solus iret, sed tamen non sine fructu; reperit eos extructa ædícula egregiè suum institutum retinere, in eam ædiculam certis diebus à Neophyto quodam peritiore conuocati de officio suis rebusque sacris colloquuntur, ad ædiculæ latus commodum addiderunt cubiculum ad excipiendum (cum adueniret) Patrem nostrum; atque ita quadragenisupra centum procul à pastoribus

bus sese Diuino auxilio adiutos egregiè tuentur. Nescio an horum exemplo adducti, sed tamen ex alio oppido viri quindecim vna domum nostram ad sciscitandum de fidei nostræ capitibus aduenerunt, qui cum audissent quæ volebant, abierunt, Ex ijs plerique ad nos reuersi Catechumenorum numero ascripti ad Neophytorum apicem aspirant. Ex alio item oppido venêre non pauci ijque Eunuchi palatini è supremis propinqui, ita Diuina lex sensim egreditur seque ipsam spargit, dum hæc semina maturam messoribus portantibus cum exultatione manipulos suos, parent messem. Hoc eodem anno Pater Matthæus Ricius domesticas laxauit angustias, nam ædificium extruxit domesticis vsibus percommodum, sex in eo cubicula disponens in prima contignatione terna, in alia totidem, quibus vltimis liberam nostris in habitatissima ciuitate fecit respirandi facultatem. prius enim præter domesticos parietes vnum supernè patebat cælum, nunc vero prospectus in ipsos vrbs muros, quod non est leue refrigerium continuo studiorum labore fatigatis, additus est aquæ potabilis puteus, & alia huius generis.

Sed nulla ratione prætereundum mihi videtur eiusdem boni parentis extremum opus, & in quo conficiendo confectus est. Nam cum ille Domino in terris primam ædem sacram Europæo

pro opere assurgentem apud Sinas erigit, illum Deus ad supremam illam suæ Maiestatis ædem in cælos inuitavit. Iam diu facelli domestici angustijs exclusi nostri Neophyti rem sacram pro foribus ex ipso atrio prospectabant. Id in summo vel frigore vel æstu (nam vtrumq; apud Pequineses prope ex æquo, suo vnumquodque tempore dominatur) erat perincommodum. Huic malo vt remedium aliquod adferretur, statuerant Patres communi consilio aulam opere Sinico capacem extruere: id consilij ab indigentia rei familiaris acceperant. Eo enim ædificij genere sumptui non parum parcebatur, verum ne sacram ædem nostram ad idolorum fani similitudinem vel vt melioris structuræ indigentia, erigere videremur, visum est Europææ molis exiguum specimen Sinis hoc primum dare, quod etsi fuit quale vel areæ vel rei familiaris angustia etiam angustiores permisere, tamen à spectatoribus ita comprobatum est ædificium vt solis nobis vile haberetur; quibus nondū Europæa illa culmina exciderunt. Mirum est sanè quam ingenui sint Sinæ & quam facile superbiam suam agnitæ subijciant veritati. Hanc ædem tametsi nulla Magistratuum auctoritate erigebamus, nemo tamen interturbavit, & vt nihil aliud fecisset animos tamen dedit ad aliam anno insequente auctoritate Regia disturbatis idolorum Monstris erigendam, nec Pequini solum
sed

sed & Nanquini insignior moles auctoritate Magistratuum assurrexit. Sed hæc suis locis. Nunc tandem aliquando mæsti trahimur ad parenti optimo parentandum.

Degebat Pater Matthæus Ricius in vrbe regia Pequinensi ea hominum de se opinione concepta quam Dominus ad Euangelij promulgationem ei conciliarat, quæ tanta fuit tamque admirabilis apud gentem alioqui sagacissimam & quæ externos omnes in barbaris reponebat, ut eam non solum sperare nemo, sed ne optare quidem ausus fuisset intra paucos illos annos ex quo urbem Regiam attigerat. Vna prope eaque continua occupatio eum, cum hospitibus, qui ex omni parte ventitabāt detinebat; quibus cum ex more, quem violari est nefas, visitationis officium rependeret, hanc occupationem grauius etiam duplicabat. Ad hæc ad eum ex vniuerso Sinarum orbe, ignoti iuxta, & noti scriptitabant, multa de S. S. lege nostra, multa de vana Idolorum secta, multa de reliquis, quæ scriptis voluminibus sparserat, sciscitantes, quibus non absque onere maximo respondebat: litteraria quippe apud Sinas scriptio supra modum solet esse accurata: quam scriptionem nisi etiam rebus accuratiorem reddidisset, multum de Fidei nostræ, deque rerum, quas tractabat, opinione detraxisset. Præterea cum vniuersæ præesset Missioni, sociorum quoque litteris respondere

dere cogebatur; quos cum ille amaret tenerri-
mè, faciebat hoc sedulò & prolixè. Nec tamen
ideo, quod in tot esset negotia distractus, à fami-
liari Neophytorum tenuium colloctione vn-
quam abstinuit: quos semper animaduersus est
in summis negotijs eo vultu excepisse, quo ma-
ximum aliquem ex ijs, à quibus interuisi sole-
bat, optinere. Imò iam hoc erat ei solemne,
Neophytum, à quo visebatur, quo tenuior esset,
eo diuturniore ab eo colloquio detineri. His o-
mnibus si addideris librorum, quos edebat scri-
bendorum laborem, nostris prælegendi assidui-
tatem, quam ad extremum vsque spiritum in-
ter infinita negotia nunquam intermisit, verè
dicas, homini ad necessariam quietem vix tan-
tillum temporis fuisse. Sed nimirum ita ingeni-
osus erat in tempore dispensando, vt ad exerci-
tia spiritalia non solum sufficeret, sed etiam
redundaret: neque enim statis temporibus con-
tentus, semper inueniebat, quod necessarijs ali-
oqui occupationibus surriperet. Hæc omnia at-
tonitos in eum rapiebant socios; dubios, quid
primum mirarentur eiusne infatigabilem ani-
mum, an corpus: nam ab illo nullus non labor
assumebatur, ab hoc nullus recusabatur.

Hæc quæ dixi perpetua illi erant. sed in
huncipsum annum alia multa præter ordinem
inciderunt, à quibus ita auctum est boni senis
onus, vt obrui potuerit, fatigari non potuerit:
nam

nam in hoc tempus ceciderant statim ad Regem
visendum Magistratum ex omni Sinarum Im-
perio concursus, qui licet è singulis vrbibus pau-
cissimi sint, ad quinque tamen millia numeran-
tur. Hoc eodem anno Sinicus ille Doctoratus,
qui solum in aula confertur, suos concursus ha-
bebat: nam tametsi trecenti, non amplius, ex o-
mni numero seligantur; tamen supra quinque
litteratorum millia in competitorum examen
admittuntur. Vnde fit, vt quo tempore hæc ac-
cidunt, ipsa Pequinenſis Regiæ frequentia fiat
ex comitantibus frequentior. Hæc frequentia
mirum quantam ad boni Patris labores accessi-
onem fecerit: nam cum hi cætus omnes essent
litteratorum, qui eum vel iam ante ex vultu, vel
libris scriptis nouerant, erant incredibiles in do-
mum nostram concursus. Et incommodum ce-
cidit hic visitationum torrens in sacri ieiunij
tempus: quo fiebat, vt prope quotidie reſectio
illi esset interrumpenda, ad hospites excipien-
dos; Et vt erat bonus senex religiosissimus ie-
iuniorum Ecclesiasticorum obseruator, adduci
ab socijs nunquam potuit, vt ad intermissam se-
mel reſectionem se referret, aut horam muta-
ret, aut sibi ipsi vel tantulum indulgeret. Hoc
ipso tempore Leo ille, de quo supra, in ægritu-
dinem inciderat; hoc ipso etiam ardebat sacræ
ædis extructio. Quæ omnia licet in socios diui-
sa fierent illi leuiora; tamen in eum semper pars
labo-

laborum maxima recidebat. Itaque cum die quadam ab hospitum visitatione fessus, domum reperisset, in lectulum se abiicit: initio arbitrati sunt socij, solitam illius esse hemicranij ægritudinem, quam, cum ea vexabatur, aliquantula vnius diei quiete depellebat. Verùm interrogatus, asseruit alia esse omnia; ægritudinem è summo labore ac fatigatione ortam esse lethalem; quare non solum nihil est turbatus: sed non ita multo post interrogatus ab vno è socijs, quì haberet, ait se ipsa hora coarctari è duobus, nec satis scire, quid optaret, an æterna illa, quæ imminabant præmia, an diuturniores in hac expeditione Christiana labores. Inciderat eius ægritudo in tertium diem Maij, quo die Doctor Leo Neophytus, qui iam quotidianis valetudinis incrementis ægritudinem depellebat, medicum, quo utebatur, ad eum misit. Cuius cum pharmaca iam dies aliquot nihil prodesse, socij sex alios, tota vrbe celeberrimos conuocarunt, à quibus cum in eandem sententiam non iretur, relictæ sunt tria pharmacorum genera, dubijs socijs, quòd è tribus eligerent. Ex quo audita est Patris ægritudo, diu noctuque Neophytis tota domus replebatur; sed quò maximè tempore à sex medicis agri salus in controuersiam vocabatur, frequentissimi fuere. qui cum viderent non ita procliuem pharmacorum electionem in tanta primariorum medicorum æqualitate videri, tri-

C

nam

nam illam pharmacorum præscriptionem coram crucifixo statuerunt, nixique genibus rogant, ut ab eo docerentur, quam ægro vellet esse salutarem; qua in oratione mirum erat quo sensu nonnulli rogarent Dominum, ut sibi quos annos vellet adimeret, ad communis parentis vitam prorogandam. Denique è pharmacis vnâ illi, sed nullo fructu, datum est: quæ res maiorem omnibus, vni ægro solatium adferre videbatur; velut nunc affecuto, ut ad laborum metam deueniret. Itaque rara semper in eo fuit hilaritas, & quæ sociorum, ac Neophytorum non parum maiorem leniebat. Sexto ægritudinis die, de vniuersa prope vita confessus, socium, qui audierat, tanta spiritus alacritate perfudit, nullam vt aliam in vniuersa vita maiorem se sensisse prædicaret; tanta fuerat Patris innocentia, spiritusque suauitate delibutus. Die insequenti Matutinis horis ad sacrum viaticum sumendum se comparauit: ac tametsi eum vehemens ægritudo ita afflixerat, vt lecto dimoueri non sine periculo posse videretur; vbi tamen audiit bonus Pater, adesse Dominum ac Seruatorem suum, vires collegit, ac solus, nullius adminiculo, lectulo egressus, in genua se coniecit. Inde inter recitandam solemnis confessionis precationem, & inter colloquendum cum ipso Domino, suauissimè tanto fletu perfusus est, vt præsentibus, quotquot aderant, Neophytos ac domo-

domesticos eodem pietatis rore conspergeret; qui in deuotissimas lacrymas deplueret. Eo ipso die pomeridianis horis, vi morbi delirauit, sed hæc ipsa deliria ex abundantia cordis, vt ita loquar, egressa, facilè prodebant, quid secum ipse tractaret animo. Nam totum vnum diem ac noctem sæpe de Neophytis, de Templo, de Sinarum ad fidem, atque adeo ipsius Regis, conuersione loquebatur. Cum die insequenti ad se planè rediisset, inungi voluit; integrisque etiamnum sensibus aduertens omnia, Ecclesiasticis orationibus ipse respondit. Inde quatuor, qui aderant, socij ab eo velut à morituro parente, vt bene sibi precaretur, postularunt. quibus ille annuens, priuatas etiam singulis addidit ad virtutem cohortationes: & quidem alteri è fratribus, se illi apud Dominum oppetendam in societate Iesu mortem impetraturum esse, recepit; ideo quod nihil tum occurreret melius atque iucundius, quam quod ipse eo ipso tempore sentiebat. Quæsiuit vnus è Patribus, aduerteret ne tunc satis, quo in loco socios sua ope tantopere indigentes relinqueret. Relinquo vos, ait ille, in ostio ad magna merita patefactos: sed non sine multis vel periculis vel laboribus. Rogauit alius, vt ediceret, in ea potissimum hora, qua ratione amorem illum summum possent remunerari. Respondit, ea beneuolentia, quam venturis ex Europa Patri-

Patribus semper ostenderis: quos, quoniam sprete Collegiorum societatis Charitate, in hæc gentilitatis deserta commigrant, non est satis, vulgari excipere humanitate; sed eum amorem toties à vobis duplicari decet, ut quem ibi in vniuersis inueniunt, hic in singulis inueniant. Quo animorū zelo arderet, satis ostendit, quod inter mortuis propè vocibus ab eo est auditum: Ego P. Cottonium, qui apud Regem Galliæ est in Domino plurimo amo. Ad eum, tametsi ignotum, pro eo, quod Dei gloriam promouit, hoc anno scribere, & gratulari statueram, eumque priuatim de nostræ missionis statu reddere certiozem. peto igitur, ut, quoniam nunc mihi hoc omnino non licebit, me apud eum excusetis; quod si non est factum ab eo, cui hoc Pater commendauit; his nunc relatis, supremam boni Parentis nostri, pro expleta haberi cupimus voluntatem. Sic ferè suauissimè modo cum nostris, modo cum Neophytis collocutus, ad vndecimam Maij diem peruenit. Qua die sub vesperum in medio lectuli considerens, animam sine vlllo motu, aut corporis contorsione Deo reddidit, & oculos velut sopori permittens, ac per se ipse claudens, in Domino suauissimè obdormiuit.

Quo tempore Pater expirarat, solito frequentiores domi aderant Neophyti, à quibus orta subito tanta est comploratio, ut eam à socijs cohiberi

cohiberi necesse fuerit, asserentibus, iustorum transitum haud paulò aliter, quam reliquorum, cohonestandum: nam verendum erat, ne immoderatio luctus de nostræ fidei veritate, deq; Patris gloria nonnihil detrahere videretur. Ergo ab inerte luctu in laudem versi, heroicas Patris virtutes pro se quisque prædicabat; cum virum sanctum, Sinarumque Apostolum compellantes. Inde importunis precibus extorsere ab altero è fratribus, qui pingendi artem utcumque callebat, ut viri effigiem ad commune solatium exprimeret. Solent Sinæ vitæ functorum cadauera ligneis arcis includere, nulli corruptioni, quoad licet, obnoxii; ea in re nulli sumptui parcentes: quem sumptum neque nostra tenuitas, neque Religiosa parsimonia patiebatur. Sed tamen noluit Dominus seruum suum, quem ornandum, non in cælo solum, sed in terra quoque tantopere, ut videbimus anno insequente, volebat, hac etiam celebritate funeris priuari. Vbi enim Doctor Leo cognouit, optimum Parentem sibi ereptum, misit (nondum enim per ægritudinem ipse poterat) domum nostram, qui solarentur Nostros, iuberentque de feretro nihil laborare; hoc se omnino ei curaturum, à quo intra paucos dies bis vitam accepisset: neque verendum, si qua esset mora, ne Patris cadaver grauem de se odorem expiraret; in talis enim viri cadauere solitas naturæ leges non seruari.

uari. Et reuera ita accidit; nam biduo toto, & amplius, in summo æstu, inhumatus vultu semper viuido, orisque totius colore spiranti similior, quàm defuncto, vitam, qua iam viuebat beatior, præferebat. Cadauer itaque arcæ inclusum, in ædem sacram delatum est, ibique funebri missa, defunctorumque officio, optimo Parenti ab socijs ac Neophytis, Ecclesiastico ritu parentatum. Inde feretrum Sinensi ex more in aulam domesticam delatum, arcæque impositum, & amicorum visitationi expositum est. Nefas enim est Sinis, quemquam intra vrbium muros terræ mandare: atque ideo, dum suburbanum agrum coëmunt, aut funus parant, cadauera arcis ligneis includunt, & arcas ipsas suo illo pellucido bitumine ita illinunt, vt in annos plures, cadauera sine graui odore possint asseruari.

Sanè annis superioribus mortis memor, deq; sepulcro sollicitus bonus Pater agrum coëmerat suburbanum, sed interim dum pretium appenditur, orta nescio qua controuersia, venditor resiliit. Tum Pater ad socios conuersus, ait: Nihil admodum refert, nam breui diem, eumque meliorem sepulturæ locum possidebimus. quibus verbis visus est id, quod postea contigit, præsensisse; nam ei sepultura ab Rege ac reliquis socijs est attributa. Nec hoc solum, sed illud ipsum obitus sui tempus visus est prænouisse. Nam illis ipsis mensibus historiam à R. P. vestra

vestra illi demandatam de vniuersa re Christiana apud Sinas. ad ea vsque tempora perduxit, litteras omnes exussit, scripta sua composuit, & duabus schedulis, altera rem domestica, altera vniuersam missionem concinnauit. Ea porro schedula, quæ de vniuersa missione agebat, ita inscripta erat, P. Nicolao Longobardo Sinicæ missionis superiori; & infra, Matthæi Ricij, quondam eiusdem missionis superioris: ita certam habebat bonus Pater velocem sui tabernaculi depositionem. Porro hæc ægritudinis tempore perfici minimè potuerunt; nam è priore cubiculo mox, vbi in morbum incidit, in aliud, hospitum visitationi accommodatius, migravit, sociosque monuit, vt scriniolum suum, postquam diem clausisset, aperirent, eamque schedulam aperirent, quæ ad eos attinebat, alteram ad P. Nicolaum Longobardum destinarent.

Vbi auditum est ab amicis Magistratibus, Patrem obiisse, maximi ad eum de more complorandum virorum grauissimorum facti sunt concursus; tanto doloris sensu, tum vt maximè patuerit, quantam de Patre opinionem concepissent. Omnium erant hæ voces; O virum sanctum! O virum verè sanctum! exque non fictæ lacrymis interruptæ. Non se tenuit intra urbem luctus; nam & reliquis in sedibus ab socijs, Neophytis, Amicis iusta perfoluta sunt. Nankinenses sese Neophyti supra ceteros extulere

extulere: nam Pequinum ad Patris tumulum funebria dona submisere, cum insigni laudum ipsius præconio. Huius æmulatione stimulatî Pequineses, alterum adiunxerunt, quæ ad vtrumque aræ latus appensa, à visitatoribus amicis magna comprobatione legebatur.

Multa mihi nunc de viri virtute dicenda superessent: sed quia paucis multa dicere, res ipsas deterere est, historiam Sinicæ expeditionis appello, quæ prope vniuersa Patris Matthæi Ricij vita inscribi posset: ita præ reliquis vnus sibi propè omnia vendicauit. Verum hoc tanti viri funus claudam ea ratiocinatione, cum qua ipse prope diem clausit. Nam sæpe paucis ante obitum mensibus hæc socijs audientibus repetebat: Cogitanti mihi sæpe numero, qua potissimum ratione rem apud Sinas Christianam liceret promouere, nihil efficacius mihi occurrit, quam si ego diem obiero. Cumque socij renuerent, asserentes, ad eam ipsam rem vitam eius adhuc in multos annos necessariam videri: ipse contra instare, & multis id rationibus confirmare nitebatur. Et sane si, quæ eius obitum consecuta sunt, cum prioribus temporibus conferamus, rem ipsam attigisse dicendus est. Nec mirum, plus eum perfecisse ex eo loco, in quo plus & velit & possit. Verum tandē aliquando, plura prætermittentes, ad reliquarum sedium res gestas conuertamur.

Resi.

Residentia Nanquinenfis.

Hoc anno toto in hac sede sacerdos vnus cum duobus fratribus rem Christianam procurauit. Data sunt initia gemino Deiparæ sodalizio: alterum est litteratorum, qui domi nostræ conuenirent; alterum plebeiorum, qui domi suæ, vbi magis esset commodum, semper tamen è nostris aliquo rem vniuersam moderante. Id cur ita factum sit, procliuè est illi intelligere, qui norit, cætus omnes, ipsumque sodalitij nomen apud Sinas suspectum esse atque odiosum, potissimum si è vulgo confletur. Quare vt res haberet minus periculi, commodius erat in priuatis ædibus, quam apud exteros tales iterare conuentus: potissimum cum Ecclesiasticæ celebritates suos in ædem sacram cogant cætus, quos augeri omnino non decebat. Id non ideo factum est, quod Ecclesia Nanquinenfis aliquā patiatur perturbationem; alta enim complures iam annos pace fruitur: sed ne quid turbarum imprudentes moueremus. Deprehensum quoque est hac ratione, sodalitij fructum latius patere, dum vniuersam familiam attingit, & nunc hos, nūc illos in loci mutatione vicinos, ad querendum, approbandum, incitandumque permouemus. Vtrumque sodalitium semel quot mensibus cogitur, quo tempore, præter orationem, mutua colloctione, quæsitisque ac-

C s sponfis,

sponsis, quæ ad animorum salutem, vitæque Christianæ perfectionem spectant informantur. Suas habet vtrumque constitutiones ac regulas: in quibus condendis ita Neophytorum ingenijs consultum est, vt potissima sacramentorum frequentationis ratio haberetur. nec nullo fructu; nam hoc ipsi institutum auidè arripientes, solemnioribus celebritatibus, ac præsertim in pio illo maioris Hebdomadæ luctu Europæos concursus, pro modulo, pusillus grex imitabatur. Nec in his stetit fructus; nam præter reliqua pietatis exercitia, maximè sese Parthenij illi sodales probarunt adiungendis Christiano gregi Neophytis. qua in re Sinæ non industriam solum, sed & propensionem habent singularem; nam fere è Neophytis repente fiunt veritatis auditæ præcones; ab ijs enim diffamatur, vt ait Apostolus, sermo Domini, ita vt non sit nobis necesse, quicquam loqui. Ex ijs vnus cum infantulum propinquum suum morti vicinum videret, neque impetraret ab ethnico parente, vti eum sacro fonte sineret ablui, domum nostram extemplo venit, sciscitaturus, ecqua infanti superesset ad salutem via. Edoctus, imbutum aqua sudarium in moribundum, ritè pronuntiatis sacrae formulæ verbis, expressit; idque tanta dissimulatione, vt Parens minimè adverteret. quam rem cum faceret narrabat postea se insolito quodam gaudio perfusum animo exultasse:

tasse: diceret de infantuli felicitate radium aliquem ad beneficij auctorem, Deo volente, dimanasse.

Alterius quoque sodalis Neophyti feruor cum insigni fuisse enituit, isque Diuinæ potentiae calculo confirmatus. Audiit fortasse vicinum suum querentem de filia, quàm importunus humani generis hostis miserum in modum diuexabat. Nam sæpe profani simulacrorum sacerdotis os habitumque mentitus, sæpe iuuenis procacis vultum, sæpe mercatorem, aut anum indutus, sub omni puellam figura vehementer ad turpissima quæque prouocabat. Quin etiam ipsos puellæ Parentes, aliosque vicinos vrgebat, uti ad se placandum, ab vberibus amotos infantes, sibi mactatos sacrificarent: ac tamen si nihil horum, quæ perficere conabatur, impetrabat, erat tamen toti viciniae permolestus. Neophytus ad hæc nihil dubius accurrit, suadetque, uti ne profanis sacris, id est suis dæmonem artibus pellere ultra tentarent; quod diu fecerant, & impensè. Non arduum fuit persuadere iam perterritis tot molestias. Deinde docuit eos vnum esse cæli terreque Dominum, cui ut cætera omnia, ita etiam ipsa Dæmoniorum monstra parere cogantur: eius Numinis colendi rationem apud externos sacerdotes se iam didicisse; spondere se, si eorum consilia audierint, à Dæmonum molestiis puellam vniuersamque familiam ac viciniam liberatam iri.

Veni;

Venit iam cupidus cum Neophyto puellæ parens, admissusque est volens ad venerandam Christi seruatoris effigiem: cuius etiam doctrinæ compendium cum sacratissimi Nominis Iesu imagine impetrauit. Eam imaginem, eiectis simulacrorum monstris, eodem loco substituit; simulque curauit, vt quam primum puella, vniuersaque familia sacræ Doctrinæ compendium memoriæ commendaret. Res mira, ex eo ipso tempore nunquam impofterum ausus est Dæmon propius ad puellam accedere, vel domum ingredi; sed ex atrio minax terrere conabatur, iam diuino auxilio confirmatos. Verum vbi iam sacris imbuti mysterijs sacri fontis susceperat lauacrum, in perpetuum ablegatus Dæmon aufugit, ipsaque cum parentibus puella conuocat vicinas suas, & ait, Congratulamini mihi, &c. & quibus potest, vti Diuinam in sua liberatione manum agnoscant, hætenus persuadet.

Neophyti duo quemdam amicum suum eo perduxerant, vt auditis Catechismi concionibus, iam sibi persuaderet, vni Deo cultum exhibendum. Itaque infensus Idolis, domum redit, Neophytis, quos dixi, ne quo fortasse metu tener adhuc in Fide animus moueretur, comitantibus. Iisdem & socijs & auctoribus aggreditur heroicum facinus, quodque ad Diuinæ legis auctoritatem non parum valuit: nam deturbatos è solio maiestatis Penates suos in medium vicū
lēfæ

lesæ maiestatis reos producit: ibique rota inspe-
ctante vicinia, in extructam coniectos pyram,
Vulcano sacrificat: Accurrit extemplò vxor,
magnisque muliebri more eiulatibus penates
suos deplorat, à quibus per tot annos suas asse-
rebat ædes absque infortunio conseruatas. Visa
quoque res est toti viciniæ non ferenda. Itaque
in Neophytos auctores ipsumque Catechume-
num multis inuehebantur, donec euocatus ad
tumultum è Fratribus nostris vnus accurrit, eo-
que sedato, cæpit efficacissimis rationibus he-
roicum factum collaudare; inaniumque Deo-
rum nomina, non Numina, nec metuenda esse
nec colenda, docere. Vxor, prius querula, altius
cæteris in animum admisit omnia: nam ex eo
tempore mariti exemplum secuta, religionis ar-
dorem à fabulis ad veritatem transtulit. Ipsi ve-
rò vicini mitiores quidem redditi, sed nimis cre-
duli, Deorum iras vindices aduersus incendia-
rios præstolabantur. Sed omnino contra cecidit.
nam hætenus omnes eorum domesticæ res so-
lito feliciore cursu fluunt; stupentibus Ethni-
cis, qui sensim suorum Numinum inanitatem
vel inuiti confitentur. Non deerant huius gene-
ris exempla quam plurima, sed ab ijs abstineo,
ne similitudo rerum pariat legenti fastidium.
Memini dicere me suprà, Missionis huius fru-
ctum non è solo Neophytorum numero meti-
endum, sed longè magis ex ipsa Magnatum fa-
milia-

miliaritate, quæ legis nostræ sanctitatem in intima Primorum palatia magno fructu semper admittit. Prius illud in hac sede tametsi non fuit pænitendum, (nam hoc anno Tyrones supra centum ad veteranos accedere) posterius tamē supra spem enituit: nam & Magistratus totius aulæ grauissimi amicitiam nostram expetiere; & ex ijs vnus Christo adiunctus est, iactaque sunt rerum maximarum, quæ anno sequente confectæ sunt, hoc tempore fundamenta. Hæc nunc dicere aggredior.

Doctor Leo, quem in Pequinensi Domicilio à P. Matthæo Ricio dixi Christo adiunctum, hoc eodem anno, recuperata valetudine, ad maiorem in hac aula Nanquinenſi euectus est dignitatem. Quæ in ita, mox ad ædem nostram sacram venit, multis commemorans collata sibi, ope P. Matthæi Ricij, bonæ memoriæ, à Deo beneficia; à quo animi simul & corporis salutem accepisset: ac tametsi eum Dominus nolentem ad nuptias vi morbi compulisset, intrare, nihil se tamen minus ratum habere, quod fecerat, quam si viribus integris id fecisset: velle se rem Christianam pro viribus, quam diu in hac aula degeret, promouere. Nec minus fecit, quam promiserat. nam præterquam quod tenuitati nostræ sæpe quam liberatissimè subuenit, importunis prope persuasionibus effecit, uti

Pater

Pater ad ædem sacram extruendam, à qua eum rei familiaris angustia deterrebant, animum applicaret. Adeoque intra primum suæ ad Christum conuersionis annum templa duo, in vtraque Imperij Sinensis regia, erigi curauit, ipseque primus, & præ reliquis, vtrumque opus, pro virili parte, promouit. Altero verò anno sedem nobis nouam in Nobilissimo Emporio designauit. Sed hæc fusiùs pertractanda, in annum insequentem, quo contigere, reseruantur; attingere tamen hîc visum est, quod hoc tempore fuerint quasi delineata.

Eiusdem etiam maximè Leonis operâ grauissimus Magistratum ordo, quem Sinæ Tauli vocant, domum nostram frequentare capit. Hic ordo tametsi non parum difficilis est in admittendis ad colloquium amicis, in nobis tamen de suo rigore tantum remisit, vt quatuor è Primarijs illius tribunalis, prope quotidie domum nostram ventitarent: idque faciebant, tanta humanitate, vt inferiores sæpe id Magistratus admirarentur. In hac præcipuè Magistratum familiaritate huius Ecclesiæ quies sita est, vt ea, quam de legis Diuinæ præconibus concipiunt, opinio in ipsam legem transeat; ideoque ad eam aspiramus, & in his commemoramus annalibus, quod magna pars annui fructus in hac ponenda sit, ab æquis rerum æstimatoribus.

Duo

Duo potissimum hanc legi nostræ in hoc regno conciliant auctoritatem : alterum est opinio virtutis, quam Sinæ acutissimè internoscunt, & altissimè suspiciunt ; alterum, quod hac Magistratum consuetudine nunquam ad quæstum, Sinensi de more, abutamur. Hæ, inquam, duæ res palatia nobis Primatum Sinensium aperiunt. Et, vt hoc obiter dicam ; tametsi scientiarum Europæarum fama prima ferè sit eorum esca, qui nostrorum familiaritatem expetunt ; tamen vbi cum nostris agere cæperunt, vltro à litterarum ad virtutis æstimationem transeunt. Quod facile est ab Ethnicis notari, tametsi virtus sit exigua. Nam cum ipsi solam virtutis vmbra in externa specie gerant, quid mirum quælibet virtutis radium ea in vmbra elucere atque conspici. Itaque animaduersum est à nostris Pequini, cum ad P. Matthæi Ricci de more gentis complorandi, cadauer vniuersa prope Magistratum vrbis Regiæ maiestas conueniret, ne vnū esse inuentum, qui diceret : insignis erat aut Mathematicus, aut Philosophus : sed in vna omnes prædicanda viri sanctitate constitisse ; tametsi ita his eos scientiarum irritamentis ipse allegerat, vt quibusdam etiam è Nostris nimius in hoc genere fuisse videretur. Sed apostolico viro, huiusque Missionis primo prope parenti, multam Dominus lucem aspirabat, qua intelligeret, hanc esse ad Sinas sibi adiungendos consilij sui ratio-

rationem: qui enim ab hac Ecclesia Ethica, Physica, Mathematica planè remouenda credit, non satis intelligit Sinensium ingeniorum fastidium, quæ salutaria pharmaca, nonnisi his illita condimentis, admittant. Admonet me hic locus, ut referam, quod in hac, ut arbitror, sede à viro grauissimo vni è Nostris dictum est inter colloquendum. Annos complures, ait ille, cum socijs agere cæpi, nec vllum est domicilium vestrum, in quo non obseruauerim duo, quæ commemorabo. Alterum est, ad quæ sita omnia, quæ à vobis exquirimus, vnā esse sociorum omnium vbique responsionem: vnde colligo vera esse, quæ dicitis. Alterum est, quod nullum vnquam inierim cum vllō è socijs colloquium, in quo non de Deo suo, deque sua lege opportunè importunè sermonē intulerint: vnde conijcio, Deo suo plenos esse, eiusque legem velle votis omnibus propagare. Hæc ideo commemorō, ut intelligant Europæi, quam bene collocetur hic omnis labor in talibus ingenijs pertractandis, & quam messem promittat ita ferax ager, intra incultam ipsius naturæ vastitatem.

Hanc quoque Magistratuum familiaritatem mirè auxit Pauli nostri, qui est huius Ecclesiæ verè primipilus; in hanc Regiam aduentus. Nam cum expleto Parentis sui funere, in aulam Pequinensem, ad munus suum, quod ibi gerit, amplissimum reuerteretur. Exitinere, Nanquini

D

No.ros

Nostros interuifit, ædesque nostras Maximorū Magistratum Palatijs, ad quæ summa contentione inuitabatur, præposuit; neque adduci se unquam passus est, ut in alias migraret, aut conuiuia magnatummitteret. aiebat enim, se amplius nostra consuetudine, frugaliq̃ue mēsa delectari, quàm splendidis Magistratum Nanquiniensium conuiujs. Id etiam faciebat eo consilio, (mirum enim, quam sit sagax ad rem Christianam sine periculo promouendam) ut omnes Magistratus, à quibus erat de more visitandus, domum nostram conuocaret. Itaque in omni congressu res nostras, legisque nostræ sanctitatem mira dexteritate ingerebat; qua ex re non exigua rei Christianæ adiumenta dimanarunt. Vnum seligam; quia insignius: multum promouisse eum viri grauiissimi conuersionem, quam nunc ingredior.

In hac regia gerebat amplissimum Magistratum vir grauiissimus, Hiu cognomento, eratque vnus è quatuor primis huius aulæ capitibus; cuius munus apud Sinas Tumchimsu dicitur) & in Europa non admodum discrepat à Cancellarij supremi munere. Ad eum libelli omnes, quotquot ad Regem Nanquino destinantur, perueniunt. quos si transmiserit, ad Regem penetrabunt; si retinuerit, tradi omnino Regi non poterunt. Id ideo fit, ne Parergarum multitudine obruatur. Præterea vniuersa aulæ
negotia

negotia ipse quoque attingit. Is itaque iam dudum nostris utebatur familiariter; non hic solum, sed etiam in aula Pequinensi, in qua etiam grauiissimos gesserat Magistratus. Sed hac nostrorum familiaritare, nihil diu spei dederat, probatum iri sibi nostræ fidei dogmata: quin potius ijs se non parum fuisse infensum; postea non semel fassus est. Nam cum perditè deditus esset longioris vitæ, & alchimix præceptis inquirendis, non poterant ei nostræ fidei dogmata, quæ & vitam hanc, & opes spernendas docent, non summopere displicere. Itaque infensior erat in P. Ricium animo, quod nuper libellum edidisset in quo paradoxa nonnulla de vitæ breuitate, de expetenda morte, deque spernendis opibus, & huius vitæ oblectamentis efficacissimis rationibus confirmabat. Eodem prope animo iam Catechismi ab eodem editum volumen euoluerat; in quo ei alia multa displicebant; sed maximè id, quod acrius, ut ipsi videbatur, Idolorum cultum impugnaret. Verùm enim verò Deus eum sibi & Ecclesiæ suæ designarat. nam tametsi hoc erat in legem Diuinam animo, tamè à Nostrorū consuetudine, qua alijs ex causis delectabatur, nullo vnquā tempore abstinuit. Et Nanquini quidē cum eā studiosius coleret, tentare hominē cæpit Pater, qui huic sedī præest, qua re potissimū delectaretur; ratus, eū sibi prius arctè deuinciendū, quàm ea ingeret, à quibus tātōpere abhorrebat. Vix aliàs clariùs patuit,

quantum ad rei Christianæ incrementum valeat apud Sinarum primores Mathematicarum disciplinarum irritamentum His ubi eum Noster vidit oblectari, sphæram, globumque cosmographicum dedit; adiectis breuibus ac dilucidis, Sinenſi lingua, explanationibus: quas ei ſubinde, cupidiffimo auditori, prælegebat. Adiecit & topographicam totius vniuerſi delineationem, geometricasque turritum, & huiusmodi rerum, diſſimulato ſemper eo, in quem maxime collimabat, ſcopo, demum ubi iam ſatis delinitus videbatur, aggredi eum capit in hunc modum, Dicentem fortè fortunâ inter colloquendum audierat: mirari ſe Patrem, hominem externum, cui nunquam antehac notus fuiſſet, tanto ſe amore proſequi, ut tam inſignia docuerit, nullo præmio, nullâ impoſterum ſpe. Sunt enim Sinæ inter omnes huius orientis nationes prope ſoli beneficiorum non immemores, & grati. Tum Pater exiguum hoc eſſe ait præ eo quod in votis habebat; quid enim prodeſt ſiderum curſum contemplari, ipſum negligere ſiderum conditorem? Rogare ſe igitur pro amicitia etiam atque etiam ut quam propenſionem in ediſcendis ijs, quæ minoris erant momenti, præ ſe tulerat, eandem ad animi ſalutem procurandam adferre ne grauaretur; **confidere ſe fore ut oblectamenti nihil minus,**
utilita-

utilitatis certè plus aliquando inde esset relaturus. Generosum animum pupugit noua promissio, cui annuens spondit se facturum quod tam amicè rogaretur; nec defuit Patris votis, quatuor enim quos in eius gratiam scripserat dilucidè ac breuiter, de Deo, de anima, immortalitate, deque peccati lue in omnes origine naturæ transmissa, ac denique de Christo homine, commentarios attentè magnòque fructu euoluit: Id eo consilio fecerat Pater vt congressuum cum homine occupatissimo breuitatem vtili lectione refarciret; Et verò eo sunt ingenio Sinæ, vt scriptis faciliùs quàm disputabundis congressibus conuincantur. Auctore quoque eodem Patre, quem priùs cum fastidio legerat P. Matthæi Ricij Catechismum legendo repetijt; Et quoniam eum iam alto legebat animo depulsa nausea sensit suauitatem veritatis. Iam igitur nihil dubitabat vnā esse legis nostræ coniunctam cum summa sanctitate veritatem; sed humani generis hostis ne sine prælio hæc sibi præda eriperetur, tribus eum maximè telis impetijt. Quia enim vt dixi, perditè multos annos vitæ longioris & alchimie præcepta ita fuerat consecutus, vt etiam scriptis ea de re libris iam è discipulo Doctor haberi posse videretur; non faciliè tot annorum studia, sumptus, famam, ac spes etiam vanas profundendas suggerebat. Alterum celum nihilo priore leuius fuit. Solent

D. 3

Sinæ

Sinæ festorum suorum vanitate delusi, fastos ad omne negotium dies eligere, nefastos repudiare, ex ea vna re negotiorum prosperos & aduersos euentus pendere arbitrati, hanc ille consuetudinem nimis credulus per omnem vitam tenuerat, quam cum videret sibi per legem Diuinam imposterum non licere, subuerebatur ne prosperum rerum suarum cursum aduersis nefastorum siderum cursibus inhiheret. Laborauit non parum pater vt hæc tela veritatis clypeo retunderet, idque non in congressibus solum sed scripto etiam, vt lecta veritas alius in animum penetraret: Non paucos dies tenuit ea colluctatio, sed demum euicit vis agnitæ veritatisquæ cælestibus immissa radijs errorum tenebras suo splendore discussit. Sub idem tempus accidit aduentus Doctoris Pauli Nanquinum cuius non congressu minus quàm exemplo inclinatus iam animus in veritatis partes ruit, Nam die quadam Patri scribit se iam superatis dubitationum suarum nebulis Diuinæ lucis auroram aspexisse, cupere sibi mitti Christi Seruatoris effigiem, quam iam suscipiebat venerandam; simul eleemosynæ nomine argenti pondus non exiguum dono mittit. Donum remisit Pater, ne Imaginem vendidisse videretur; ipse deinde cum ea effigie quam petebat mirè lætus subsequitur. Initio expostulauit de remisso munere, sed vbi causas audiuit, non cessabat laudare institutū. Sacram porro Iconem quā potuit maiestate

iestate suscepit, indutus Magistratum quos gesserat insignibus. Inde Mysterijs fidei nostræ novus Catechumenus audiendis animū applicuit; verū interim cum Baptismi dies adveniret novus eum telo Dēmon aggreditur. Impostor nescio quis venditabat se auorū effigies ac nomina si quæ forte intercidissent, posse restituere. Solēt enim Sinæ hæc in familijs suis studiosissimè cōservare. Catechumeno porro nostro exciderant omnes in ædium suarum incendio; nam cum Iaponij piratæ eam in partem in qua est eius natale solum populabundi irrupissent, auorum effigies & libros quibus eorum nomina continebantur amiserat; magnum erat hoc telum ad eum antiquis superstitionum imposturis inuoluendum; Et quidem initio specie pietatis delusus, impostorem ad se ad dictam diem vocauerat: verū cum attentius rem inspexisset, subdubitare cæpit, ne quid ea re contra legis Diuinę quam suscipiebat iura peccaret, ergo Patrem scripto consulit, à quo edoctus impostorem illum si quod se facturū spondebat reuera præstaret, eum Dæmonis malis artibus id facturū, quod esset illicitum; at si Dæmonis artes minimè interuenirent, quod spondebat minimè præstiturum, quod esset vanum. Hoc dilemmate conuictus, nuntium impostori remisit, neque eum ad congressum amplius admisit. Itaque iam diuino fauore victor, domum nostram magno Curialium suorum comitatu ad eluendas sacro fonte

veteris vitæ maculas aduenit, & sacro Ioannis nomine in Baptismo est appellatus, atque hic omnino est Magistratum, qui non pauci nomina Christo hæcenus dedere, summus, si quis enim fortasse dignitate superior est, eam dignitatem post Christiana sacra suscepta fuit consecutus. Cum domum sese Pater recepisset nouus tyro remissum argenti pondus cum alijs pretiosis muneribus ad Patrem denuo misit, sed remissum etiam nunc fuit, nullum enim sub Baptismum munus à Neophytis accipimus ijs ex causis, quibus initio dixi nos permoueri, ne solemnem Magistri electionem ex more Sinensi admittamus, quas causas vbi audiuit multò etiam magis quàm prius admiratus, apud omnes hoc nostrum institutum prædicabat: ne tamen accepto beneficio ingratus videretur, ipse domum nostram magno apparatu venit gratiam habiturus. Paucos dies tenuit commune gaudium nam parens iam decrepita sub id tempus diem suum obiisse nunciatur: quamobrem deposito ex more Magistratu domum ad funus procurandum triennemque luctum repetebat; abeuntem persecutus est Pater, vt in itinere de Parentis suæ funere, quæ in suis gentilium erroribus interierat, ita procurando eum moneret vt nihil contra legis Christianæ scita peccaret: medium diem ea collocutio tenuit, & vltius perrexisset Pater nisi ab eo prohibitus esset. Cum igitur in digressu mo-

su moneret eum Pater vti præceptorum Diu-
norum memor ad eorum normam sua omnia
dirigeret, respondit; atqui vt videas quàm tena-
citer animo inhæreant, scire te volo Pater, me
ex fastorum Sinenfium præscripto hodiernodie
iter suscipere prohiberi. Sed hunc ipsum diem
studio elegi, vt ægrè illi faciam qui me per tot
annos tam fædè delusit. Mirè lætus hoc respon-
so Pater domum repetijt, ipse iter suum est pro-
secutus; quo exacto amoris plenas litteras exa-
rauit, beneficijs gratiam referens, rogabat vt ad
se in suscepta fide confirmandum è socijs vnus
aliquis quàm minimo fieri posset incommodo
mitteretur; quod vt fieret est deinde procura-
tum. Porro cum abiit Ioannes Noster remissum
bis argenti pondus apud Leonem, in scio Patre
deposuit; vt cum ædes sacra, quam Pater cum
eodem Leone meditabatur, assurgere cæpisset
ad ædificij sumptus Patri in manus traderet; nec
hoc solum fecit, sed inde ab domo patria oppor-
tunis subsidijs sua sponte ædis extructionem
sæpius adiuuabat. Hoc Neophyto tantùm ac-
creuit rei Christianæ dignitatis, ut Deo ingentes
sint gratiæ habendæ, qui his columnis Ecclesi-
am Sinensem tam aptè fulcit. Ipsi quoque Neo-
phyti qui norunt quanti sit res ista momenti,
mirè læti in Domino exultant sperantque no-
biscum in dies meliora.

Verùm quoniam ad rerum gestarum huius

D 5 domici-

domicilij finem propero, non omittendus est Neophytorum feruor in sacra Dominici Natalis nocte celebranda, anno iam tum exeunte. Nam sub noctem magno numero in ædem sacram conuenere, eamque totam in expiandis criminibus, oratione, pijs colloquijs posuere; asserentes videri sibi nefas ea nocte sopori indulgere, quàm sibi nascenti Dominus elegisset. Subodoratus est hunc cætum Leo noster, itaque etiam ipse prima nocte dimissis iam curialibus, cum filiis domum nostram venit, ceterisque adiunctus omnibus ad pietatem dux & caput fuit, qui mirum in modum tanti viri exemplo permoti Dominicum Natalem quo poterant pietatis sensu celebrarunt.

Residentia Nanciana.

Hanc vineam excoluere sacerdotes duo & fratres nostri quinque, quanquam ex ijs quatuor societatis nostræ rudimentis in tyrocinio occupati, studiosius se ipsi quàm cæteros excolebant; quo expleto, societatis Nostræ vota emiserunt, idque tanto spiritualis gaudij ac pietatis sensu ut à suauissimis fletibus minimè sibi temperarint. Et sanè Sinensia ingenia mirè videntur ad omnem pietatem facta, ita hi fratres nostri vocationis nostræ spiritum imbibunt nihilo ut ab Europæis differre videantur.

Hoc tempore sacella duo non domestica
sed

sed publica, elegantem in modum Patres concinnarunt; nam aram vtramq; pereleganti, alteram quidam Christi seruatoris, alteram verò Deimatrix, imagine exornarunt. Vtramque pinxerat Europæo opere vnus è fratribus nostris Iacobus Niua, qui eam artem in Iaponensi nostrorum seminario, in paucis asssecutus fuit. Reliquus porro vtriusque sacelli ornatus is fuit, vt noua omnia, non innouata viderentur. Hæc in celebritatem Dominici Natalis inciderant, quam noctem tot fratrum nostrorum industria in eam enexit maiestatem, qualem hæc nascens Ecclesia, fortè aliam se non meminit conspexisse maiorem; nihil attinet omnia comemorare, quæ vel nota sunt vel apud Europæas aures tanto erunt expectatione inferiora, quanto maior est virilis togæ quam puerilis prætextæ maiestas; Et tamen ipsos pueros sua etiam prætexta delectat: Nam Neophyti nostri cælestis gaudij portionem sibi videbantur prælibare. Nec in his stetit admiratio, nam expletis nocturnis diurnisque sacrificijs, Ethnici magno numero concurrere, viuam in imaginibus maiestatem cum reliquo ornatu ad stuporem demirati; quæ res suspensam de nostrorum aduentu gentem sensim inducit vt credat esse homines ea virtute præditos, vt ad veritatē euulgandā nihil dubitēt tot adire maris terræq; pericula; nō vt aliquid aduersum Remp. in gratiam suæ gentis moliantur. Id iam mirū in modum

modum spargitur, in vniuerso Sinarum Imperio, in quo Christiana Religio, lex Dei cæli appellatur. Et quidem, in hac Quam sinensi Pro- uincia, in cuius metropoli nostri resident, res cò peruenit, vt in comædijs ac tragædijs suis exhibeant Christum Dominum qua forma ab ijs in ara nostra conspicitur, pro tribunali probis ac reprobis æterna meritorum præmia largientem.

Persequar nunc breuiter quæ in hoc domici- lio illustriora contigere. primùm quæ circa ty- rones qui sua nomina Christi Militiæ recens ad- scripsere; deinde quæ circa veteranos. Sex su- pra centum tyrones hoc anno inscripti nume- rantur. Inter eos nobilis Matrona vxor quondā nunc vidua grauissimi Magistratus, è cuius fa- milia quatuor Sinici doctores (quod est Patriæ nobilitatis culmen) emergere; hæc in Diuinæ le- gis sermonem incidit cum Neophyto famulo quondā suo & ab eo didicit, Idola vana esse simu- lacra numinum, vnum esse supremum numen, cui omnes si salui esse velint, oportet famulari, nihil opus fuit acri eius ingenio, diuina etiam luce perfuso alio Euangelij præcone, nam illa e- tiam ab ore seruili profectam non abhorruit ve- ritatem. Rogauit Catechistam suum vti à Patri- bus Christi seruatoris imaginem quam venera- retur impetraret, doctrinæ quoque sacræ com- pendium & precatorios globulos expetebat; ipsa porro pro Sinenfium mulierum seruitute sese

fese cum nostris colloqui multoque minus sacrum baptismi fontem excipere posse diffidebat; Ergo quadriennium totum eiectionis Idolorum monstris vni Deo cultum ex Christianis legibus exhibebat: quo exacto cum forte imaginem concinnandam ad artificem foras emisisset, conspecta est à nescio quo Neophyto nostro, qui matronam hanc nouerat, ea re mirè letus eam die insequenti visitauit gratulabundus, quod arbitraretur eam Christianis sacris initiatam: verum illa optare se dudum asserebat, sed non satis videre quid ratione integrâ famâ consequeretur. Is Neophytus vt erat prudens, omnes ei difficultatum nodos exoluit: nam asseruit nihil opus esse vti Catechismi causa cum Europæis sacerdotibus colloqueretur: vnum è nostris fratribus natione Sinam, id officij præstiturum: video non facile intelligi in quo hæ mulieres umbræ deliteant. Aduertendum igitur nostros, quod Sinenfium litteratorum habitu induantur à mulierum colloquijs ex more prohiberi, nisi fortè perraro, & coram marito aut parente, idque tapete intermedio aut porta diuisos, in profanorum sacerdotum habitu, quo prius utebamur, id longe facilius liceret, sed in hoc habitu à virorum grauium concessu excluderemur. Itaque in habitus electione mulieribus viros prætulimus, donec vtrumque nobis æquè per Sinas liceat; quod in dies facilius fore animad-

animaduertimus. Fratres porro nostri cum cultu inferiore quàm Patres vtantur, non æquè ab huiusmodi colloquijs arcentur; & tamen illi Patrum iussu hanc adhibent moderationem vt nunquam soli cum solis colloquantur; sed quoad fieri potest maritus aut Parens, fraterue aut alius aliquis propinquus maturâ ætate vt adsit procuratur; id si fieri omnino non possit, tum fratri nostro adduntur duo tresuè Neophyti grauiore qui congressibus de rebus diuinis intersint. Hæc nostrorum cum mulieribus agendi ratio quæ nunquam intermittitur, ne cū plebeijs quidem quæ sunt in hoc genere licentiosiores, mirè ab Sinis approbatur, & magnam legi Diuinæ integritatis opinionem parit. In hac ipsa domo contigisse memini cum è fratribus nostris vnus ad imbuendam plebeiam mulierem Catechismo perrexisset, percunctatum initio adesset domi maritus necne, cumque abesse audisset sese alias rediturum frater noster respondit, Catechumena mulier, quæ nondum hunc morem nostrum inaudisset fortiter instare vti ingrederetur, cumque renitente fratre nostro nullum instandi finem faceret; subintulit vicina eius etiamnum Ethnica, quæ ex limine omnia contemplabatur: quid vltra instas, nondum nosti tu quæ legem Dei cæli profiteri vis, eos qui hanc euulgant legem, nunquam sine teste mulieres conuenire? quo audito fratrem nostrum

nostrum rubore suffusa dimisit. Sed ad cæptam narrationem reuertamur: Moniti de re tota ab Neophyto Patres, fratrem nostrum cum duobus grandævis grauibusque Neophytis submisere; qui toties eum comitabantur quoties ad eam Christianis rudimentis imbuendam itabat: asseribat porro frater ille non illam sibi viduam videri ab omni commercio semotam, sed litterarum aliquem acri ingenio de fidei nostræ capitibus disceptantem: nam illa in ea solitudine egregiam indolem Sinensibus studiis expolierat; & fratrem nostrum tot quæstionum nodis premebat, cum de Augustissimo Trinitatis Mysterio, de verbo incarnato, de anima immortali ageretur, ut cum ille se expedire satis tuto non posset, responsum in alium diem differret, dum certiora à Patribus referret. Postquam illa iam satis instructa fidei Mysterijs videbatur, à Patre per internuncium iubetur Baptismo suo diem designare, simul statueret quàm minimo suo incommodo id perficeretur; respondit illa se omnia iam statuisse, in dictum diem veniret Pater, quo maximo posset apparatu; vna cum fratre nostro gestatoria vectus sella & clara iam die, nihil se velle clam facere. Dicto tempore nostri adfuerunt, ibique matronæ illius germanos duos, eiusdèq; nepotē, omnes Ethnicos, præstolantes reperere, hos

hos euocauerat illa totius rei testes atque spectatores, Nepotem verò accersierat ut eius manu vultum saluari aqua perfusum sibi tergificeret, & oblatos à Patre precatorios globulos creamque icunculam & similia pietatis arma susciperet, nefas enim erat ex more Sinico quicquam ab eius manu accipere qui propinquus non sit. Inuenère etiam in ornata aula erectam aram cum omni sacro apparatu; quibus ita comparatis domus ianuam & ipsius aule reſerari iubet compluresque vicinos qui conuenerant ad spectandum admisit. Prius verò quàm sacrum laticem in verticem admitteret, edocta sacrum de peccatis, dolorem excitare, id præstitit elata voce eoque verborum pondere, vt audientes commoueret. Expleto Baptismo Patri gratias fratrique egit, exceptosque ſolemni epulo lætos de rei euentu domum dimisit.

In pagum vicinum frequens vnus è nostris itabat ad imbuendas Christianis Myſterijs familias aliquot, eo in pago anus erat iam decrepita ſex annorum ſupra octoginta, quæ prius mirè addicta, inanum Deorum cultui, ſodalitio cui-dam præſuerat mulierū, quæ ſeſe peculiari obſequio nescio cuius Idoli deuouerant. Immisit vetulæ quam ſibi designarat Dominus deſiderium, fratrem noſtrum de lege Diuina differentem audiendi, ſed ſæpius id conantem filius & ipſe iam ſenex pro ſua in eadem ſimulacra voluntate

luntate interturbabat. Ad extremum cum è nostris Patribus alter in eum pagum rei Christianæ interuifendæ causa deuenisset; tametsi lecto eam morbus senilis affligerat, erexit se tamen, & ad Patrem se contulit; à quo cum audisset posse se etiam in hoc ætatis occasu præteritæ vitæ criminum veniam impetrare (hoc enim maxime dubio pulsabatur) mire exultauit, ceteraque audiuit quæ per tempus & ætatem licuere, sed ita vt bene concepto salutis suæ consilio, pristinam vitam rite detestata, Christiana Mysteria quæ ad salutem obtinendam exiguntur probe intellexerit, ergo eluta sacro fonte biduum superuixit, quo expleto facile intellectum est, quorsum ad eam vsque periodum vitam tenuisset. Eius funus comitati ex vrbe Neophyti suo exemplo filium etiam ipsum in Christi gregem impulere. Clarius etiam est quod sequitur Diuinæ prædestinationis argumentum. Neophytus quidam Marcus nomine è patrio oppido in Metropolim quam nostri incolunt reuertebatur. Et ecce iam muris vicinus in Vespillones incidit qui cadauer quoddam in vulgi tumulos extra urbem efferebant; his comitibus iter prosequens nihil minus cogitabat quam quod futurum imminebat: nam ecce tibi vox è feretro, qua territi vespillones abiecto feretro aufugere. Marcus è Christiana disciplina sumens animos feretrum deposito vel dissimulato meru aperit.

E

In

In eo iacebat puella annorum, vt apparebat ferè decem & septem, viua quidem illa, sed ita vt è vultu mortuam, è voce viuam coniectares. querit ex ea Marcus, quamnam sit & vnde? herus, inquit meus, & herum nominauit, quem tu probè nosti, me iam cum morte colluctantem domo pro mortua effèri iussit, ne illius in ædibus expirarem (à quo Sinæ non parum abhorrent.) Eū hominem Marcus olim Christianis mysterijs imbuerat, sed quia minus videbatur ad Diuinæ legis præcepta seruanda comparatus, baptismū minimè impetrabat: Marcus igitur è puella querit velit ne animæ suæ salutem, corporis salute desperata, in tuto collocare? Ego verò ait illa cū tu herum meum Diuina lege imbueres, clam è vicino cubiculo omnia audiebam mireque flagrabam eius legis suscipiendæ desiderio: sed quoniam serua eram domesticis septis clausa, fieri nunquam potuit vt facerem quod volebam, Ergo te, ait, Marcus clemens Dominus in hanc horam conseruauit, vt ne sine voto morerèr; simul eam pro tempore ac loco necessarijs ad salutem obtinendam fidei nostræ capitibus erudit, & sacrâ volentem aquâ perfundit. ac deinde per otium docet qua ratione si mors ingruat de peccatis dolere, & sacra Iesu ac Mariæ nomina debeat inuocare. Inde ab ea, iam alta nocte, digressus, in proximas ædes se recepit. ægram

Ethnici

Ethnici (neque enim ullus ibi Neophytus habitabat) in suas ædes, omine deterriti admittere noluerunt. vix illuxerat cum ad fere-
trum redit Marcus; sed eam, quæ mori non po-
tuerat donec verè viueret, in vitā reperit abijsse
sempiternam; quis enim aliud de tam insigni
Diuinæ prædestinationis argumento possit o-
minari? Marcus verò quod ceperat charita-
tis officium peragens, fufis ad cadauer preci-
bus, terræ demandari curauit, ipseque lætus
ad Patres accurrit, tantæ rei nuncius, qua re
Patres non minus attoniti quàm ipsi qui au-
dière Neophyti, Deo grates pro immensa sua
clementia rerulère.

In suburbano pago colonus erat diues, cui
familia sæpe vniuersa ac ipsa etiam pecora,
non sine ingenti sumptu ac damno ægritudi-
nibus vexabantur; nullum fuit vel in medi-
cis vel in profanis ritibus præsidium, quod
ipse non tentaret, sed fere nullo fructu; sub
idem tempus, desponsatam prius filiam Neo-
phyto cuidam, cui nomen est Paulus, in vxo-
rem tradiderat, his in nuptijs (nam & ipsa
quoque Christianis erat sacris initiata, ab o-
mni ritu gentilicio est temperatum. Itaque
vicini omnes, quàm plurima tali con-
iugio infortunia ominabantur: sed
cum iam laberentur menses prosperaque
E 2 vel

vel filiae vel genero omnia contigissent, focer Paulum aggressus rogat uti sibi enuntiet, qua ex causa à solemnibus receptisque gentis more conjugij ritibus sibi temperandum in animum induxisset, qua spe Numinum iras nihil pertimuerit, cuius fultus praesidio in eas minime haecenus incurrerit? Tum Paulus profanos ritus, ait, Christiana lex interdicit, docetque haec ipsa quae vocatis Numina daemonia esse, quibus nihil in homines amplius potestatis, quam quantum à Deo nostro vno ac vero acceperint. Itane vero ait focer, quin igitur & ego idem Numen veneror, in eadem tecum sacra transiturus: Paulus vero ut hominem probaret, non poteris inquit Christianam tibi imperare sanctitatem, qui his & his vitijs legi Diuinæ aduersantibus infectus sis, naturaque parum ad virtutem propensus videre: abiit ille tum subtristis, sed tamen cum altè audita in animum admisisset, ita secum ipse ratiocinabatur. Ergone quod potuit gener meus ego idem à me non potero impetrare? Quare postridie ad generum redit: & cum eo meditata expostulat ratiocinatione. Tum Paulus age vero vniuersam daemoniorum quae haecenus coluisti turmam tecum in aedem sacram defer, ijsque ignem submitte; fecit extemplo quod iubebatur, filiumque qui se à bono proposito auertebat, constanter repulit. Miseri Dij ad Patres deferuntur & in media Neophytorum turba ad
rogum

rogum damnati incendio periere. Ipse vero & à genero serio monetur ne familiæ salutem aliudue humanum quippiam in mutanda religione spectaret solum eam ad rem summo Numini obsequendi adferret voluntatem, eius curæ familiæ curam sineret qui de ea pro nutu ex maiore sua gloria disponderet; admisit socer Pauli, omnia, & iam Catechumenus suffectam inani- bus dijs Christi seruatoris effigiem cum vniuersa familia venerabatur. Interim vero cum sacræ doctrinæ compendium euoluunt fideique nostræ mysterijs imbuuntur, tentauit eos Dominus & inuenit eos dignos se. nam ad vnum prope omnes cum varijs morbis conflictati salutare tamen aquas expetebant. Hic Ethnici omnes qui audierant vindices ambustorum numinum iras percrepabant, verum reddita breui familiæ salus & vrbano Neophytorum qui ægris frequentes subuenerant feruor illos Ethnicos fecit Diuini Numinis laudatores; atque ita egregie probati Christi Tyrones sacræ militiæ nomina vno omnes die decem & octo tradidere.

Alio in pago duo erant Ethnici Pater ac filius, quos in graui ægritudine propinqui omnes deseruerant; nausæa quæ ex ægrorum molestationibus prouenit eorum, quæ vulgo exigua est, charitatem non parum restringente. Tanto vero magis eluxit Neophytorum feruor, qui ægrorum miserti non corporis tantum curam, sed

E 3 vel

vel maximè animi in se susceperunt. qua insigni charitatis significatione permoti, non pauci ad Christiana sacra pellekti sunt. Interim propinqui pudore suffusi, ne nihil in agrorum salutem fecisse viderentur, profanos ritus induxere; Profani sacrificuli monstris suis onusti, ante portam constitere. Ibi ex ijs vnus nescio quo ritu in gyrum facto, aurem Idoli principis ori apponebat, quasi quid loqueretur explorans. Demum impostor oraculum quod præter eum nemo, sed ne ipse quidem inaudierat, enuntiavit: minimè se ades eas ingressurum, dum in ijs imago Domini cæli resideret. Rifu dignum fuit oraculum, nam imaginem, de qua agebatur, prius extulerant Neophyti, quàm profana turba aduenisset, veriti ne blasphemis ansam darent indignum aliquid audendi: Id cum impostori renuntiatum esset, ait, explorato, velut è phæbi cortina, iterum oraculo: Atqui etiamnum crucem ibi reliquere quæ mihi ianuam intercludit. Magna vis veritatis, quæ suum habet in hoste præconem; Nemo tamen, ex omni sacrificulorum turba, repertus est, qui numinum, quæ vehabant, præsidio fretus, domum ingredi, crucem detrahere, & sacrum IESV nomen refigere auderet. Ergo à Neophytis petunt vti ea detrahant, illi maioris mali metu, vel nescio quo alio fine parum cautè sane, eâ quâ potuerunt veneratione, subduxere. Tum demum

num gloriosi milites in ædes penetrant, multumque laborant vti ab idolo ægritudinis causa euulgetur, arbitrati fore, vt diceret, ab idolis ad Christi sacra desertionem, morbum hunc peperisse, quasi verò non prius in ægritudinem incidissent, huius domus incolæ quàm Christi sacra suscepissent. Ritus, quo hanc ab idolo falsitatem extorquere nitebantur, hic erat. Supra dispositum in mensa cinerem, impositus idoli manui penicillus, quo Sinæ in scribendo vtuntur, tamdiu impostorum manibus rotatur dum ipsi quod volunt exscribant, idque ipsi, velut ab idolo scriptum, mentientes, pro oraculo enuntiant. Verùm nunc quidem nihil illis suæ artes contra veritatem profuere, nam non solum quod volebant non obtinuerunt; sed post mille gyros, diffracto penicillo, de oraculo desperarunt; apposita tamen aure, vti prius quid iuberet explorantes, asseruere nisi intra biduum ægri interirent, ad salutem posse reuocari. Tum propinqui ministros rogant, vti biduo illo ad ægrorum vitam conseruandam intra ædes diuersari ne grauarentur, quam vt facilius à Numine suo impetrarent, sacrificia ritusque varios deuouebant. Infelices Ministelli Christianorum Numen eiusque vim veriti, hæc conceptis verbis respondere. Næ nos amentes si hoc fecerimus, veniet Christianus vnus aliquis,

signum crucis in Idolum exprimet, illique spiritum qui intus latet excutiet, atque ita pulim, ut ipsi vocant, ac si dicas sine mente remanebit; atque ita luculenti veritatis testes abiere. facta sunt hæc in conspectu totius pagi, non sine Neophytorum gaudio Ethnicorumque stupore. Ægri ipsi se ab omni profanorum rituum culpa exemerunt, horum enim alter filius videlicet vi morbi mentis impos delirabat; pater vero vim sibi à propinquis illatam querebatur.

Hæc de Tyronibus nunc ad veteranos veniamus. Eorum permulti quotidiano Missæ sacrificio interfunt, sacram peccatorum exhomologesin frequentant, in excitando de peccatis dolore, excutiendisque conscientiæ latebris sunt exercitati. Ieiunia Ecclesiastica peragunt, licet nostro more ieiunium sit perdifficile Sinis, assuetis videlicet ter in die refici, sed tamen omnia facile superant studio religionis; Sinensis porro abstinentia in eo posita est ut sola in cibum legumina oleraque admittant, ceterum quoties velint reficiantur. Sacras verberationes ad exoluendas peccatorum pænas, aliasque id generis afflictationes frequentes admittunt: tamen si hoc apud Sinas qui de reliquis prope virtutibus præcepta tradidere sit inauditum: ægros non visunt solum, sed stipe, pharmacis, oratione iuuant, magnamque legi Diuinæ conciliant opinionem in Neophytis ad tumulum efferendis, ita sunt assidui

dui vt omnes Neophytis sibi alij alijs propin-
 qui esse videantur. si qui diem clausit per dome-
 sticæ rei angustias ita tenuis est, vt feretrum ipse
 sibi comparare suo ære non possit, id Neophyti
 faciunt collata stipe; nam sine feretro terræ
 mandari, extremæ est apud Sinas paupertatis.
 Solemne est ijs qui ex ægritudine conualuerunt
 in ædem sacram Deo gratulatum venire; tum in
 frequenti Neophytorum cætu, grates ijs refe-
 runt, quorum in ægritudine sensere subsidia, &
 fuit vnus aliquis seniculus annorum quatuor &
 septuaginta qui post acceptum extremæ vncti-
 onis sacramentum, breui Neophytorum oratio-
 ne & officijs salutem recepit, is nondum bene
 conualuerat cum in ædem sacram adreptat, ibi-
 que nixus genibus ab oratione non assurrexit ni-
 si postquam septem precatorias coronas sum-
 mo ardore decurrit, præter eas quas in bene lon-
 go itinere ante decurrerat. In Neophytorum
 feretrum duo inserunt, in religionis argumen-
 tum: precatorios quibus vita functus utebatur
 globulos, doctrinæque sacrae compendium: a-
 quæ lustralis quotidianus apud eos est vsus, ea-
 que per sæpe vel Neophytis vel Ethnicis ad æ-
 gritudines depellendas singulare præsidium.
 Dominicæ Passionis tormenta mirum quo ar-
 dore excipiant atque venèrentur. Itaque hebdo-
 madæ maioris officia magno sensu frequentant;
 sed nihil æque eos afficit vt solemnis per eos
 E s dies

dies Christi in crucem affixi adoratio, quam Sinicæ inclinationes ac genu flexiones solemnior reddunt. Porro cum ad crucifixum propius accedunt, toti in lachrymas effunduntur. Eam pietatem inuexit tota quadragesima, quoties in ædem conueniunt sacra de Dominicis tormentis oratio. P. Matthæi Ricij obitum tanto sensu exceperunt vt in funebri missa complures à lacrymis, non nulli etiam ab eiulatibus minimè sibi temperarint. Iaponiorum Martyrum gloriosam in fidei causa mortem pro concione audientes lacrymas etiam minimè tenuère, seseque ad eos imitandos, si fortè ita tempus ferat, incendere. Id magis mirum quod Sinæ Iaponicos pro hostibus habent; sed hanc innatam animorum dissensionem, vna cum fide deponunt. Hæc de Nancianis Neophytis vniuersim, breuiter nunc illustriora virtutis exempla nonnulla seligamus. Neophyti cuiusdam senis filius, in graui ægritudine, ex qua deinde interijt, lucem veritatis quam sanus respuebat, adspexerat; tantus porro fuit gratiæ cælestis torrens quo eius animus in sacra expiatione perfusus fuit, nihil vt ardentius optaret, quàm diem claudere, vt eam gloriam quam sperare iuebatur, intraret: biduo antequam extinctus est, importunis à parente precibus extorsit, vt qua ratione sæpius eum viderat facientem, ita se sacris flagellis caderet,

ret, ad debitas præteritæ vitæ criminibus pæ-
nas, de se repetendas, itaque cum parens vel
inuitus, vel imprudenter pius, ducentis flagel-
lorum ictibus cecidit, quod dum faceret, utrim-
que obortæ lacrymæ sensum pietatis augebant:
nec ea flagellatione contentus æger, quo die
extinctus est idem à Parente & petijt & impe-
trauit; quod incredibili se assereret inter fla-
gella gaudio perfundi, quo in gaudio puram ut
sperare decet, animam exhalauit: Nec Patri sua
gaudia defuerunt; cum enim de tali transitu
iure confideret eum ad meliora transisse, tan-
to exultabat mentis iubilo, quod se filium ha-
bere speraret in cælis, nullum ut Deo Patri-
busque gratulandi finem faceret; Id apud Si-
nas paradoxum, qui filios sibi præmitti, nimis
impotenter ferunt, si verò vnicus fuerit ut hic
de quo agimus, tum demum se mortalium mi-
serrimos arbitrantur, quippe quibus desit qui
suum funus curet, & vsitatos sibi post fata ri-
tus exhibeat. Viuebat hic in domo Ethnici
Nobilis, è sanguine Regio quales in hac vrbe
plurimi numerantur; Is indignè ferens omis-
sos à sene in filij funere ritus quosdam profa-
nos, ex eo quærit, cur eos omisisset, qui intre-
pidè, respondit eos lege Christiana quam pro-
fitebatur, prohiberi. Quærit etiam, quotidie
matutinis horis quo se conferat. Ille verò
in ædem Christianis sacram ad vnicum
cæli

cæli Numen venerandum. Indignabundus & blasphemè stolidus infert Nobilis iste, quem colis cæli Dominum Orizam tibi in quotidianū subministrat alimentum? omnino inquit bonus senex nec mihi solum sed & tibi orbique vniuerso, qua ex causa te quoque deceret eius numen è legis Christianæ præscripto venerari; sed si nondum id agnoscis, eos qui iam ex cælesti fauore id assecuti sunt, caue interturbes; me quidem sic habeto vitam ipsam in eius causa positurum; neque commissurum vlllo metu vt quotidianam in eius æde adorationem tanti Numinis intermittam: quibus verbis permotus ille consilium de eo interturbando deposuit, hominis constantiam demiratus.

Hic de quo iam dixi senex in fidei causa verba, quos nunc commemorabo etiam verbera pertulere. In ædibus Neophyti cuiusdam, Ethnicus commorabatur, cuius cum vxor in morbum incidisset, maritus sacrificulos precatores induxit; ad Neophytum qui tum etiam forte æger erat visendum Neophyti non pauci conuenere; sed cum turbam intus tumultuantem inaudissent tamdiu pro foribus substiterunt, quādiu intelligerent hos recitatores, non ab Neophyto, sed ab Ethnico contubernali inductos: Ergo in Neophyti cubiculum ingressi (nam Ethnica familia in separato conclaui morabatur) coram Deiparæ effigie quam egregio ornatu insignem

insignem habebat æger, nixi genibus eidem
 Magnæ Matri salutatoriam coronam texuere,
 inde ægrum solati diceßere. abeuntes porro,
 aulam in qua erat Idolorum turma necessario
 pertransibant, qui cum viderent in mensa di-
 sposta variaque coram illis in sacrificium (quæ
 tamen ipsi postea vel sacrificuli vel domestici
 absumunt) collocata, stomachum non tenuere
 Neophyti, nam expresso contra ferales mon-
 strorum larvas salutiferæ crucis signo, per igno-
 miniam dæmones appellarunt: Id impotenter
 tulere viles Ministelli, quærentes frustra se spi-
 ritus suos ciere, qui hoc signo fugantur; Maritū
 ægræ mulieris etiam in Neophytos incitantes,
 tibi inquiunt, quid proderit, sumptum fecisse,
 quem isti cæli Domini cultores irritum reddide-
 re. Iam abierant Neophyti, sed in vicum egressi
 cum sacrificulis omnes qui aderant in eos im-
 petu facto irruere & pugnis exceptos male
 multauere: non difficile Neophytis erat vim vi
 repellere si vellent; sed Christianam discipli-
 nam edocti magno animo iniuriam tulere. Ma-
 xime enituit Matthias quidam, is tametsi erat
 procero corpore ac robusto, memor tamen sæ-
 pius se, vitam in Christi causa ponendi deside-
 rio exarsisse, non negligendam occasionem ra-
 tus, in media platea genibus positus in se Ethni-
 cos furentes incitabat, professus gratius sibi ni-
 hil fore, quam si sanguinem, ynaque vitam hac
 in cau-

in cau-

in causa posuisset. Verum illi cadendi finem citius quam isti patiendi fecere: ad tumultum accurrerant alij è vicinia Neophyti, qui suam sortem cæsis gratulati, eos in ædem sacram nostram comitati sunt, gaudentes Deoque gratulantes quod pro nomine I E S V digni habiti erant contumeliam pati, facile fuerat Magistratum auctoritate iniuriam referre; nam ex ijs nonnulli erant apud eos gratiosi: sed sua ipsi sponte & nostrorum auctoritate ab omni conatu destiterunt, ut Ethnici docerentur Diuinæ legis, ab ipso capite lenitatem, in eius membra deriuari. Verum pugnavit pro ijs Dominus, nam intra paucos dies, quotquot iniuriam fecerant, cum varijs morbis conflictari cæpræe, è quibus vnus qui cæteris auctor ac dux facti fuisse dicebatur, interiit; mirantibus Neophytis, ipsisque Ethnicis aduertentibus præsentem è cælis iram non celeriter minus quam formidabiliter in noxia capita depluisse.

Quinta Luna solent Sinæ quibusdam in urbibus nauigijs oblongis sed angustioribus vecti, multa gentilitio ritu in ipso flumine vagi perpetrare. Quod facere se aiunt ad euitandas eius anni calamitates. Id nescio quâ ex causâ per Magistratus fieri in hac Metropoli non licebat; & tamen ne ritus omitterent idem puerilibus è papyro scaphis pro nauibus factitabant. Eam in rem & in computationes pecuniolam ab singulis

singulis domibus exigunt. Morabatur ille quem modo dixi Matthias in quodam ex his vicis ubi id impigre curabatur. In eius aedes operis praefecti, ad colligendam stipem conuenerunt. Negavit Matthias se daemonibus (hoc enim Neophyti nomine idola compellant) quicquam dare vel posse, vel velle, scire omnes se caeli Dominum venerari, cuius lege sanctissima satis notum, se ab eo scelere deterreri: contumeliosa daemonum compellatio pupugit rituum praefectos nummorumque collectores. Ergo illi multitudinem concitant, quae facto in aedes Matthiae impetu, imprudenter Christi seruatoris Imaginem ex oratorio, detrahit, minans se cum ea Magistratus adire criminatura quod legem nuper interdictam (id superioribus annis contigerat) sequeretur. Quærit Matthias quem ex omni Magistratuum turba iudicem velint, cumque illi nescio quem è Magistratibus nominassent, non in latebras sese abdidit generosus athleta, sed nulla mora ad eius se palatium confert ibique accusatores praestolatur, qui cum moram facerent Matthiae nunciatum eos ad alium nescio quem mutato consilio sese contulisse, sed cum neque ibi obuios criminatores habuisset; ad Neophytum grauem se contulit consilij causa, is auctor ei fuit ut ipsos accusatores accusaret, quod

quod in vetitos à Magistratu ritus stipem collegissent: non arrisit Matthiæ consilium quod sibi minus è Christiana disciplina videretur: Ergo Patres consulit à quibus in suscepto patiendi consilio confirmatur. Ipsi quoque qui impetum in ædes fecerant iam mitiores facti conquieuerunt, & sacram effigiem sine iniuria retulerunt; quo ex tempore non ipse solum Matthias sed reliqui eius Regionis Neophyti à sacrilego tributo liberi remansere.

Certo anni tempore solent idolorum ministri profanis sacrificiorum vestibis ornati per domos cursare, in singulis è farina selectiore libum dono relinquentes, pignoris est forte ut arbitror loco, ut illo anno hi qui libum accepere alium neminem ad sacra domestica præter se admittant. Dum hoc die quadam factitant obuios eos habuit puer Neophytus Laurentius nomine annorum vix quindecim, is non ferens impostores eos in hunc modum alloquitur, quousque tandem imperitam plebeculam deludetis? abstinete amabo ab hoc viuendi instituto, pudeatque vos aliquando dæmonibus famulari: gestabat forte eo ipso tempore puer manu Virginis rosarium. Et quoniam ipsi quoque idolorum mystæ suos habent precatorios globulos quos decurrunt, nonnihil à Catholico more discrepantes, ex ea re ansam arripuit sacrificulus respondendi: tu qui hos globulos geris, næ è nostra

nostra es disciplina? verum Laurentius seuera
grauique oratione Diuinæ legis & idolorum
dissimilitudinem demonstrauit. Huic orationi
rudis Ministellus nihil habuit quod responde-
ret, sed non ipse minus quam qui ad pueri ora-
tionem audiendam concurrerant, superiorem
aanis sapientiam admirati, abiere.

Nondum à pueris abeo: Anni redeuntis
initio, omne genus profanorum sacerdotum id
conantur vt varijs artibus aliquam prodigij spe-
ciem adumbrent, nam vniuersi per eos dies im-
mo noctes per idolorum templa vel Religio-
nis vel nouitates causa cursitant. In cænobio
nescio quo lucernam eo artificio concinnarant,
vt extingui vix posset, sed ita tamen extingue-
batur vt ipsa nullius adminiculo recens conci-
peret incendium; ad eam rem visendam inter
ceteros Neophytus Antonius nomine cum suis
coætaneis studiorum Sinensium discipulis eo
venit. Coætanei eius Ethnici erant qui eum in
hunc modum compellarunt. Age vero viden-
dum est hodie nobis num in ea quam profiteris
lege præiudij sit satis ad hanc lucernam extin-
guendam. Prouocatus puer non abnuitt certa-
men. Ergo signo crucis sese munit & nullo pro-
pe conatu eam extinguebat, sed quod iterum
sua sponte arderet risu excipiebatur, fidem igi-
tur suam excitans, & denuo signum crucis ex-
primens eam ita extinguit vt nullius ope postea
F accendi

accendi potuerit; id omnes prodigij loco habuere. Ita Dominus ne in friuolis quidem rebus legis suæ veritatem si opus sit, desinit confirmare. Alia multa de his Neophytis dici possent, sed quod in eadem materia non admodum à superioribus discrepent omittuntur. Solum ex his arbitror videri noualibus, quàm messem promittat hic ager, cum fuerit pro colonorum votis excultus.

Residentia Xauceana.

Xauceana sedes in qua sacerdos vnus cum vno fratre nostro confedit, neminem Christo peperit adultum. Hæc sterilitas ex eo nascitur quod superiorum annorum Cantonienfes turbæ prosperum Euangelij cursum planè stiterint: nam oppidi Macaënsis vicinitas ita suspensos habet Sinas, quasi vero exiguus aduenarum numerus ad Imperij Sinensis Monarchiam adspiraret; non est apud gentem vllam talis metusné dicam an vigilantia; & soli Sinæ suum ipsi robur non agnoscunt. Ex eo metu sparsi rumores eos omnes qui legem nostram susciperent, quæ aduenarum Macaënsium sacris non esset aduersa, ab Magistratibus, in perdulium numero reponendos; tametsi nihil tale sit vnquam in Cantonienfi Prouinciæ à Reipublicæ

publicæ Rectrribus somnium, nec vlllo vnquam tempore in ea Metropoli sit contra legem diuinam vllum Senatusconsultum pronunciatum. Sed nimirum vulgi metus vt sine causa excitantur, ita nec cum causa sopiuntur: Ex hac maximè Ecclesia vsu magistro didicimus, parum firmam in hoc regno sine Magistratum fauore multitudinem; nam tamen non omnes Christo terga verterint, quotquot annis superioribus in vicinis pagis eius sacra susceperant; ac plerique ab inanum Deorum veneratione abstineant, omnem tamen cum nostris consuetudinem magna ex parte refugiunt ne pro regni perduellibus aliquando habeantur. Nec sufficit ad eos à metu reuocandos Xauceanorum Magistratum vel primorum nunquam interrupta cum nostris amicitia. Cum enim illi falsa omnia quæ de Macænsibus spargebantur non nesciant; & vt vera fuissent, nostras ab ijs separare norunt; nihilo secus quàm prius ac fortasse etiam magis domum nostram consuetaque humanitatis officia frequentant. Hoc tamen non est satis ad plebem ad nos reuocandam; satis tamen est ad hostes nostros ab iniuria quam nostris inferrent coercendos; sed nihilominus non est res tuta satis, aut diuturna; quam ob rem sæpe inter socios actum est vti sedes hæc in vicinū oppidū

F 2

commo-

commodiore ad res nostras loco transferretur; sed tum alijs ex causis, tum maxime rei familiaris angustijs prohibiti haftenus supersedimus, Dominus pro sua clementia, pristinam huic Ecclesiae pacem serenitatemque restituat. Atque hic finem facio huius anni rebus gestis eo libentius quod me insequens annus Christiana fruge, rebusque ad Diuinam gloriam gestis fertilior vocat. In Xauceana sede Nouembri mense anni 1611.

Ex mandato P. Superioris.

P. V, filius indignus Nicolaus
Trigautius.

Litteræ